Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

SILKEBORG ANDELS-SVINESLAGTERI

1908-1958

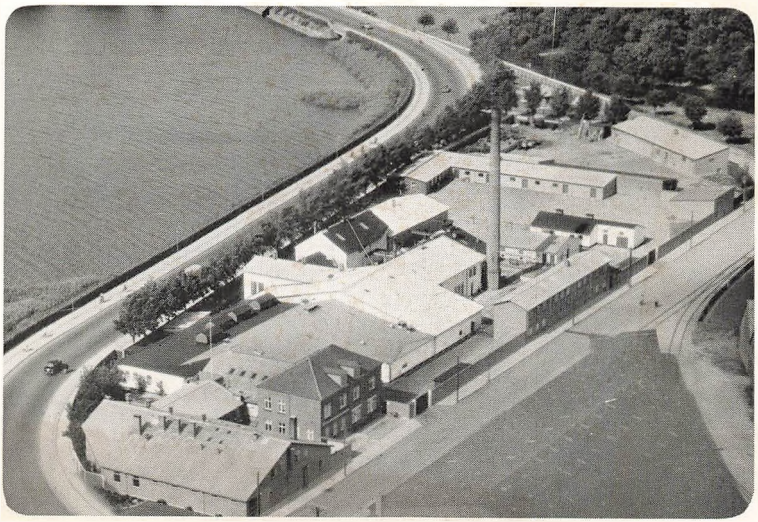

SILKEBORG
ANDELS-SVINESLAGTERI

SILKEBORG ANDELS-SVINESLAGTERI

1908 - 1958

REDIGERET AF JACOB PEDERSEN

FORORD

I anledning af Silkeborg Andels-svineslagteris forestående 50 års jubilæum har vi ønsket at give vore andelshavere og medarbejdere ude og hjemme en kort fremstilling af slagteriets historie og et indtryk af det vidtforgrenede arbejde, som et andelsslagteri i dag er med i.

Vi har søgt at finde frem til så mange som muligt af de folk, der var med i de første år, for at få dem til at fortælle minder fra slagteriets første tid, men de 50 år har tyndet stærkt i dem, så mange er det ikke blevet.

Jeg takker for artikler fra ledende mænd i de virksomheder, vi har tilknytning til, og andre, som har ydet bidrag til vort jubilæumsskrift.

Idet jeg takker for årene, der er gået, og ønsker alt vel for dansk slagteribrug i fremtiden, beder jeg Dem tage vel imod dette jubilæumsskrift.

Mollerup i december 1957.

Søren A. Sørensen.

SLÆGTERS GANG

I Mollerup by, omgivet af de gamle gårde, står tre store egetræer — vejen fra Silkeborg slot til Aarhus har gået lige forbi dem med dens færdsel af herskabskarosser, krigsfolk og gejstlige. Undrende har byens folk i passende og ofte ærbødig afstand betragtet det fremmedartede, der færdedes her.

Om de træer har livet under skiftede forhold gået sin gang, i deres skygge har de fattige fæstebønders, husmænds og indsidderes børn leget — bondens studeforspand har passeret her forbi til og fra byens marker. Tider skifter, velstanden bliver større, med store kobler af køer, brede kraftige jyske heste — bønder der havde tid og råd til at samles under træerne en formiddagstime for ved en pibe tobak at drøfte byens ve og vel, markedspriser og høstudsigter.

Årene går, hestene bliver lavet i bøffer, traktorerne rasler forbi, man har travlt, ingen har tid til mere at samles under træerne, derfor har man fundet det passende og tidssvarende at anbringe et skæmmende maskinhus — så lidt værner man i dag om gamle minder og om det, der kunne være byens skønneste plet.

I nærheden ligger *A. C. Jensens* gård. Havde han levet i 1780, ville han have kaldt til bystævne under egetræerne for at drøfte, hvor mange oldensvin man i år kunne føde i skovene, og hvem der skulle holde byornen — vigtige afgørelser på den tid.

Nu faldt hans livsgerning senere, hans fører- og organisationsevner kom et andet slægtled tilgode.

I 1906, da andelstanken havde slået dybe rødder i den danske landbefolkning, kaldte han Silkeborgegnens bønder sammen med det formål at få oprettet et andelsslagteri. Tanken vandt tilslutning, men tro på sagen og arbejde skulle der til.

Nu afdøde *Johannes Laursen,* Grauballegård, A. C.'s gode ven og medarbejder, fortalte: »En varm sommerdag kom A. C. med jakken på styret og hatten i nakken svedende cyklende til Grauballegård. Jeg traf ham på gårdspladsen og sagde: »Du trænger til en øl, A. C.!« »Jeg trænger hårdere til at få tegnet 100 svin, så vi kan komme i gang med at bygge i Silkeborg.«

»Dem kan du få hos mig!«

»Tak, lad os så gå ind og få øllet.«

— — Forhandlingsprotokollerne fortæller i deres korte forretningsmæssige sprog om slagets gang — kun få af A. C.'s samtidige er tilbage og kan fortælle træk fra slagteriets første dage. Af aktive landmænd har vi kun fundet frem til to — og mange af den unge slægt, der fulgte efter, har ondt ved at forstå den begejstringens ånd, der fyldte de første andelspionerer. For dem er vore andelsselskaber noget selvfølgeligt.

Her rinder de dage i sommer og tø
med alt, hvad den bonde må gøre.
(Aakjær)

De rinder hutigt, og meget har der været at gøre i de 50 år, Silkeborg Andels-svineslagteri har arbejdet, — gode, rolige arbejdsår afløstes af mindre gode. Det har igen rettet sig, så vi i dag ved jubilæet står med et fuldt moderne udbygget slagteri, parat til at løse tidens opgaver, og med den forståelsens og samarbejdets ånd blandt andelshavere og medarbejdere på slagteriet, som skal til, for at arbejdet kan lykkes.

De 50 år har været urolige år, det har skiftet med krig og krise, før- og efterkrigstid, kontingentering, rationering, restriktioner og meget andet, så der er grund til at spørge: »Hvad forstår man ved normale tider?« Men alt dette skyldes ikke naturkatastrofer — — bønderne pløjer og sår, kornet gror, grisene vokser — og egene grønnes vår efter vår.

Søren A. Sørensen.

DA DET BEGYNDTE

Det lyder måske mærkeligt, men ikke desto mindre var det en tilsyneladende lille ting, der gav stødet til De danske Andelssvineslagteriers start. Denne ting bestod i, at Horsens Landbrugsforening, der havde forstander *P. Bojsen,* Gedved, til formand, i januar 1887 til indenrigsministeriet indsendte et andragende om tilladelse til at opstille en kreaturvægt med tilhørende beskedent bræddeskur på statsbanernes grund ved Horsens station.

Et par måneder efter kom svaret fra ministeriet — *det blev et afslag!* Om årsagen til dette var, at bønderne i hine tider ikke just var i kridthuset hos den daværende regering, skal ikke nærmere efterforskes her, men set med nutidens øjne tager afslaget sig temmelig mærkeligt ud.

Hvad ville Horsensegnens landmænd da med denne vægt og dette skur?

Naturligvis var der en bestemt praktisk hensigt forbundet dermed, — en hensigt, der specielt angik svineavlen.

Der var på dette tidspunkt sket en ændring i eksportforholdene for denne gren af landbrugsproduktionen, nemlig i form af en delvis overgang fra udførsel af levende svin til udførsel af flæsk.

I sidste halvdel af tresserne var der bygget enkelte slagterier i København på privat initiativ, og i slutningen af halvfjerdserne anlagdes ligeledes et privat eksportslagteri i Holstebro. Samtidig, og i forbindelse hermed, udfoldedes der visse bestræbelser for en raceforædling inden for svineavlen. Men der herskede usikkerhed m. h. t., om man skulle producere for eksport af levende svin eller af slagteriprodukter, først og fremmest bacon med det engelske marked for øje.

I sommeren 1885 dekreterede Tyskland en betydelig forhøjelse af indførselstolden på levende svin, hvortil i 1887 føjedes et ligefremt f o r b u d mod en sådan indførsel, specielt dog på grund af, at der var udbrudt svinepest på lossepladserne ved København.

Disse og andre forhold bevirkede, at man herhjemme mere og mere samlede sig om det britiske marked og lagde sig i selen for at fremme den for dette bedst egnede produktion, og da levende svin ikke kunne tilføres England, lå det lige for, at overgang til slagterivirksomhed herhjemme måtte søges fremmet.

Men under hvilken form?

Hidtil var selve salget af svin foregået på den måde, at opkøbere rejste rundt og købte svinene og sendte dem til aftagerlandene.

Der var dog forbundet visse elementære praktiske vanskeligheder med denne metode. Landmændene måtte på leveringsdagene ofte i timevis holde og vente på at komme til ved jernbanens vægt; for selve vejningen skulle der betales 35 øre pr. gris, men ville man ikke risikere at skulle vente det meste af dagen, måtte der s m ø r e s på forskellig måde, — i det hele taget en uholdbar ordning, som folk efterhånden blev led og ked af.

Det var i virkeligheden et direkte udslag heraf, der for Horsensegnen affødte det foran nævnte andragende til de højeste myndigheder om tilladelse til at få et hjørne på banens areal til en vægt og et skur.

Men der var mere i gære. Banebryderen for dette m e r e var den samme, som fik afslag fra ministeriet. Det viste sig nemlig, at P. Bojsen tumlede med langt videregående planer med henblik på en løsning af selve slagterispørgsmålet, — e n t e n et svineslagteri for Horsensegnen som helhed e l l e r oprettelse af små slagterier, nogenlunde et i hvert sogn, det sidste altså stort set samme system, som var knæsat inden for mejeribruget.

Det blev dog ret hurtigt klart, at man på slagteriområdet måtte søge at midtsamle kræfterne, og allerede i maj 1887 besluttedes det i et bestyrelsesmøde i Horsens Landbrugsforening at virke

for et stort slagteri i Horsens. Dermed var det første afgørende skridt taget.

Kort efter udsendtes opfordring til egnens landmænd om at slutte sig til oprettelsen af et *Andels-svineslagteri,* og allerede omkring 1. juli havde der tegnet sig 1200 andelshavere med ca. 10,500 svin samt 1100 garanter med en garantisum på 170.000 kr.

Men så let som fod i hose gik det alligevel ikke. Der rejste sig modstand fra forskellig side, først og fremmest fra opkøberne, der nu anede sig berøvet en sikkert ganske god fortjeneste. De søgte at rejse tvivl blandt landmændene overfor det påtænkte foretagende. Dog, det rokkede ikke ved noget væsentligt. Derimod syntes det i første omgang temmelig ubehageligt, at man fik afslag fra banken i Horsens om lån til slagteriets opførelse. Men heller ikke dette forhold blev noget betydende, idet det forholdsvis let lykkedes at skaffe de fornødne penge i Skanderborg Amts Sparekasse.

Nok så opsigtsvækkende var det, at selve Horsens by fandt sig foranlediget til at stritte imod opførelse af et andelsslagteri. Byens sundhedskommission nedlagde simpelthen f o r b u d imod at opføre slagteriets bygninger på en grund, der var erhvervet til formålet, idet kommissionen erklærede, at slagteriet kunne blive s u n d h e d s f a r l i g t for byen. Og da slagteribestyrelsen fra ministeriet fik en udtalelse om, at sundhedskommissionens handlemåde var u b e f ø j e t, vedtog byrådet at udvide sundhedsvedtægten således, at den kunne komme til også at omfatte slagteriet.

Der måtte derfor foretages forskellige ekstra foranstaltninger, forinden byens styre var tilfredsstillet.

Da slagteriet fra begyndelsen indførte det princip, at der foruden de af andelshaverne leverede svin også købtes og slagtedes svin fra andre producenter, meldte kravet sig hurtigt om, at slagteriet skulle løse borgerskab, og det endte med, at formanden, forstander P. Bojsen, måtte løse hele t o borgerskaber, nemlig både som k ø b m a n d og som s l a g t e r i Horsens by.

Alt dette og adskillige andre vanskeligheder virkede imidlertid nærmest kun til at ryste andelshaverne sammen. I dette som i mange andre forhold viste det sig, at al begyndelse kan være svær – det var slet ikke så let at få hele det store tildels ukendte maskineri til at virke, som det skulle, men ideen sejrede, og allerede inden udgangen af firserne var, foruden i Horsens, oprettet andels-svineslagterier i Esbjerg, Faaborg, Kolding, Holbæk, Slagelse, Odder, Masnedsund og Nykøbing F., og flere fulgte inden for den første halvdel af halvfemserne.

DA EGNENS BØNDER LØFTEDE I FLOK

På Silkeborgegnen var der faktisk på et meget tidligt tidspunkt, nemlig i 1888, et vist røre om at få et andels-svineslagteri opført her, — det var jo kendt, hvordan man havde båret sig ad i Horsens og andre steder, så hvorfor skulle Silkeborg ikke være med, så meget mere som det trak op til, at det engelsk-finansierede firma I. D. Koopmann & Co. ville bygge slagteri i Silkeborg.

Der blev holdt nogle møder ude omkring i oplandet for andelstanken, men mere blev det ikke til. Derimod byggede Koopmankoncernen s i t slagteri, og dermed lå problemet om et slagteri på andelsbasis for Silkeborgegnen i dvale i en lang årrække. Man talte vel om det nu og da, men et egentligt initiativ kom ikke til udbrud, før man var nået nogle år ind i dette århundrede.

Det var Silkeborg og Omegns Mejeriforening, der rejste problemet ved en generalforsamling på Remstrup den 30. januar 1906. Som en udløber af denne udprægede andels-sammenslutnings forhandlinger kom man ind på den gamle tanke om oprettelse af et andels-svineslagteri, og det viste sig, at sagen med det samme vandt betydelig tilslutning. Det vedtoges at ventilere interessen nærmere ude omkring i mejerikredsene, og derefter muligvis indbyde til et større møde i Silkeborg for om muligt derudfra at tage afgørende skridt.

Der må ret hurtigt have vist sig sangbund for tanken, — allerede den 1. Marts 1906 udstedtes en bekendtgørelse i den lokale presse, hvori alle, der interesserede sig for oprettelse af et andels-svineslagteri i Silkeborg, indvarsledes til møde på café Remstrup den 10. marts.

Indbyderne til dette, som det viste sig, grundlæggende møde var følgende: P. Nørskov Jensen, Mausing, Morten Lysdal, Vin-

derslev, propr. Hessellund, Charlottenlund, A. Davidsen, Kragelund, A. Lauritsen, Kragelund, Jens Overgaard, Overgaard, Søren P. Overgaard, Kragelund, A. P. Petersen, Sinding, Niels Kallerup, Sinding, Rasmus Laursen, Rustrup, Jens M. Andersen, Knudlund, Søren Rasmussen, Løndal, P. Gustav Jensen, Gysholm, Kr. Kristensen, Sejling, Anton Nielsen, Lemming, Jens Dalsgaard, Lemming, Niels Jensen, Grauballe Østergård, og Søren Sørensen, Ans.

Mødet havde samlet ca. 250 deltagere, og selv om alle i grunden var enige om målet, kom der alligevel divergerende opfattelser til orde. Det kunne således ikke undgås, at der skeledes til det Koopmannske etablissement; dels havde et ikke ringe antal af egnens landmænd bundet sig på to år som leverandører til dette private firma, dels rejstes spørgsmålet om et eventuelt køb af privatslagteriet i stedet for at bygge et nyt, og endelig var forretningsfører *Lund,* Koopmann-slagteriet, tilstede ved mødet og deltog i forhandlingerne.

Spørgsmålet om en eventuel afståelse af slagteriet kunne han ikke tage stilling til, men han lagde ikke skjul på, at leverandørerne til Koopmann blev betalt godt, så der efter hans mening ikke var nogen grund til at skifte. Om dette problem sagde den kendte andelsmand, gdr. *Rasmus Laursen,* Rustrup, under forhandlingen:

> »Vi kan lige så godt selv tjene de penge, som de engelske pengemænd tjener på vore svin. Når der kan drives andelssvineslagterier 31 andre steder her i landet, hvorfor skulle det så ikke kunne gå her?«

Denne betragtning fandt utvivlsomt sangbund i forsamlingen. Mødet resulterede i, at det enstemmigt vedtoges at søge oprettet et andelsslagteri i Silkeborg, og der nedsattes et 21-mands udvalg, som fik til opgave at foranstalte afholdt møder ude i sognene for at få valgt tillidsmænd til at søge tegning af svin til slagteriet. Til formand for udvalget valgtes sognerådsformand *A. C. Jensen,* Mollerup. Det blev iøvrigt fremhævet, at samledes egnens svineproducenter ikke nu om denne opgave, ville de omliggende slag-

terier sikkert i løbet af få år gribe så stærkt ind i Silkeborgs opland, at en senere sammenslutning derved blev umuliggjort

Der udfoldedes da også en betydelig agitation for sagen, idet der ialt blev afholdt 26 møder, og selv om det ikke gik lige glat alle steder, var der dog som helhed overvejende stemning for at få andelsslagteriet startet.

A. C. Jensen

Ind imellem gik der en debat i pressen for og imod. Det var navnlig gdr. H. Rasmussen, Skjellerup Nygård, og forretningsfører Lund, Koopmann, der brød en lanse. Sidstnævnte søgte at sprede tvivl om, at der kunne ligge noget fordelagtigt i at starte et andelsslagteri, og drog nogle talmæssige sammenligninger mellem det, Horsens Andelsslagteri betalte, og det, man kunne få ved at levere til Koopmann. Her blandede »en gammel andelshaver« i Horsensslagteriet sig imidlertid i laget og gjorde op, hvad h a n fik ud af det. Så ebbede d e n krig så småt ud.

Men selvfølgelig gik det ikke lige glat alle steder. På *Kjellerupegnen* forholdt man sig i første omgang noget tøvende; man ventede en jernbane anlagt og nærede i denne forbindelse stille håb om også at kunne få et slagteri.

Ved et under private former afholdt møde i *Truust,* hvor repræsentanter for det nystartede Hammel Andels-svineslagteri var til stede, tegnede en del sig som andelshavere i dette slagteri, — efter sigende fordi Langå—Silkeborgbanen ikke var blevet lagt om ad Truust, et forhold der dog næppe kunne lægges Silkeborg, endsige slagteriet her, til last.

Men sådanne ting virkede vistnok alligevel som opstrammer til Silkeborgfolkene om at være lysvågne. Noget senere holdt en del

Nr 1367.

Hr Gaardejer
A C Jensen
Mollbrugd

Hermed indmelder jeg
mig i Silkeborg Andelsslagteri
Jeg antager at kunne
levere 6–8 Svin derfra.

Johan Skjoldborg

Dynes 1/1 08

Skjoldborgs indmeldelse
som andelshaver

landboere på *Gjernegnen* møde for at drøfte, hvor de skulle vende sig hen med deres svin, Silkeborg eller Hammel; resultatet blev, at de fandt det naturligst at slutte sig til Silkeborg.

Ved et møde i *Bording* erklærede samtlige tilstedeværende sig for Silkeborg.

Som helhed taget gik det i virkeligheden godt, og ved en opgørelse først i april 1906 konstateredes det, at der var tegnet en samlet leverance på ca. 9000 svin, hvorefter man faktisk betragtede slagteriet som sikret, omend man dog helst ønskede tallet noget større.

På dette tidspunkt nedsattes et arbejdsudvalg, bestående af A. C. Jensen, Mollerup, Rasmus Laursen, Rustrup, Mads Andersen, Sinding, Chr. Christensen, Sejling og H. Rasmussen, Skjellerup. En af udvalgets første handlinger var at forme en henvendelse til Silkeborg byråd med forespørgsel, om byrådet ville assistere ved udpegning og anskaffelse af en byggegrund til slagteriet. Velviljen overfor spørgsmålet viste sig betydelig større, end da Horsens Andelsslagteri i sin tid henvendte sig til de derværende myndigheder. I en svarskrivelse erklærede Silkeborg byråd, at det så med velvilje på det påtænkte anlæg, og byrådet nedsatte straks et udvalg på tre medlemmer til at træde i forhandling med andelsslagteriets udvalg — de tre byrådsmedlemmer blev snedker Sofus Jørgensen, damaskvæver S. Kristensen og redaktør Jacob Christensen. Den 10. juli var det normerede antal tilmeldte svin, 10.000, nået, hvorefter der indkaldtes til konstituerende generalforsamling, som afholdtes på Remstrup den 21. juli. Her gav udvalgets formand, A. C. Jensen, en redegørelse for arbejdet. Det hedder heri, at de første 9000 tilmeldte svin næsten kom af sig selv, men det havde knebet med at faa de sidste 1000 tegnet. Der var imidlertid nu indmeldt 1338 andelshavere med ialt 10.030 svin, d. v. s. 7½ pr. andelshaver.

En af de tilmeldte andelshavere stillede forslag om, at man skulle enes om foreløbig at levere de indtegnede svin til Koopmanns slagteri, et forslag der dog praktisk talt enstemmigt blev forkastet, idet kun 2 stemte for.

Derefter vedtoges det helt enstemmigt at starte Silkeborg Andels-svineslagteri. Som formand valgtes A. C. Jensen, Mollerup, og bestyrelsen kom til at bestå af gdr. Rasmus Laursen, Rustrup, Chr. Christensen, Sejling, Jens M. Andersen, Knudlund, P. Nørskov Jensen, Mausing, sognefoged M. Andersen, Sinding, og proprietær Hessellund, Charlottenlund.

Det første, bestyrelsen så sig om efter, var en byggegrund. Der kom tilbud nok, en snes ialt, men man blev hurtigt klar over, at der kun kunne være tale om at vælge mellem tre, og dette valg blev så meget lettere, som sundhedskommissionen forkastede de to; der var altså kun eet tilbud tilbage, nemlig et areal på Storemaen.

Iøvrigt traf man hurtigt de fornødne forberedelser til byggeriet, som man dog regnede med først kunne påbegyndes til foråret, men det ansloges, at slagteriets kapacitet skulle baseres på 20.000 svin pro anno.

Det viste sig imidlertid, at der ikke uden videre kunne disponeres over Storemaen til byggeri eller anden anvendelse. Storemaen lå endnu under Silkeborg domæne, d. v. s. tilhørte staten. Der måtte derfor optages forhandinger med statsmyndighederne om sagen, hvilket imidlertid skete gennem Silkeborgs kommunestyre.

Forhandlingerne resulterede i, at staten gennem indenrigsministeriet overdrog en del af Storemaen til Silkeborg kommune, således at byen kunne skænke arealet som byggegrund til andelsslagteriet, dog med den bemærkning, at det kun gjaldt det område, som slagteriet virkelig ønskede at benytte til anlægget, og med det udtrykkelige forbehold, at selvfølgelig faldt grunden tilbage til staten igen, såfremt slagteriet skulle ophøre at eksistere.

Det er forståeligt, at slagteriets bestyrelse ikke var særlig begejstret for klausulen om tilbagefaldsret til staten, selv om forholdet rent praktisk betragtet næppe kunne ventes at få betydning; det var nu alligevel rarest at have fast grund under foden, og for om muligt at få bestemmelsen ophævet besluttede byrådet at indgå med andragende til ministeriet om, at det tillodes at opføre slagteriet på Storemaen uden den nævnte for-

pligtelse, subsidiært at slagteriet, ifald det til sin tid blev nedlagt, kunne købe grunden til en rimelig pris.

Denne henvendelse gav det ønskede resultat. Ved nytår 1907 forelå et svar fra ministeriet gående ud på, at slagteriet kunne overtage den pågældende byggegrund uden tilbagefaldsklausul.

Dir. S. A. Møller

Så var der altså fri bane. Der oprandt nu en travl tid for bestyrelsen. Som sagkyndig entrerede man med slagterikonsulent *Carl Madsen,* København, der påtog sig at udarbejde tegninger og overslag til slagteriets anlæg for et honorar på 4000 kr., stadsingeniør *Larsen,* Silkeborg, blev tilsynsførende med opførelsen og monteringen for en godtgørelse på 1000 kr. Som direktør antog man bogholder *S. A. Møller,* Odense Eksportslagteri, for 4000 kr. i årlig løn. Direktøren stillede samtidig en kaution på 15.000 kr. I Silkeborg Bank sikrede man sig et lån på 100.000 kr. til 4½ % rente, og da dette beløb senere viste sig utilstrækkeligt, fik man et yderligere lån på 75.000 kr. til »foreløbig 5½ %«.

Byggearbejdet blev omkring midten af maj 1907 udbudt i licitation og overdroges firmaet *J. Nedergaard & Co.* som lavestbydende for 84.621 kr. Desuden akcepteredes et samlet tilbud fra firmaet Atlas på maskinanlæg m. v. til 32.000 kr. Man lejede »den frk. Jones tilhørende butik på torvet« med henblik på etablering af et udsalg af slagteriprodukter.

Flæskeproduktionen til eksport solgtes til firmaet H. M. Hansen, London, tarmene til Schaub & Co., Esbjerg.

Allerede inden slagteriets start fik bestyrelsen en påmindelse om vigtigheden af, at flæskets kvalitet måtte være i orden, idet der

den 20. december 1907 indkaldtes til repræsentantmøde i København med dagsorden: »De fra England lydende klager over det danske flæsk«.

Uagtet slagteriet altså ikke var aktivt på dette tidspunkt, lod bestyrelsen sig dog repræsentere.

Men den 17. januar 1908 var slagteriet parat til at træde i funktion. Om denne historiske begivenhed hedder det i forhandlingsprotokollen kort og godt: »Prøveslagtningen fandt sted i overværelse af bestyrelsen«.

Formentlig er prøven faldet heldigt ud, — det fremgår af en bemærkning 8 dage senere, den 25. januar: »Silkeborg Andelssvineslagteri har med i dag slagtet i en uge, og begyndelsen er meget god, idet der er leveret 400 svin, eller dobbelt så mange som påregnet. Tillige har der hver dag siden slagteriets åbning indmeldt sig flere andelshavere.«

Om de enkelte andelshaveres forhold til slagteriet hedder det iøvrigt i lovene: »M. h. t. solidariteten står andelshaverne forpligtet i henhold til de leverede svin.«

Den 23. april 1908 forelagde den fungerende formand for byggeriudvalget bestyrelsen meddelelse om, at slagteriet ialt havde kostet 197.509 kr. 15 øre. Den samme dag havde man indbudt repræsentanter for bladene samt byrådets særlige udvalg tilligemed borgmesteren, dyrlæge Koch og grosserer Hans Friis til at bese slagteriet.

På en generalforsamling den 16. maj vedtoges det at ændre lovenes paragraf 2 således, at alle andelshavere hefter solidarisk een for alle og alle for een også for prioritetslån og iøvrigt i samme forhold som efter loven. Det vedtoges samtidig at udvide bestyrelsens medlemmer fra 7 til 9; nyvalgt blev J. Laursen Jensen, Flensted, og Th. Hansen, Skannerup.

SKJØDE

Undertegnede Byraad paa Silkeborg Kommunes Vegne skjøder og overdrager herved til Interessentskabet Silkeborg Andelssvineslagteri den Kommunen ifølge Kongeligt Skjøde af 11 Januar 1908 tilhørende Eiendom Matr. Nr. 39b af Silkeborg Kjøbstads Bygrunde, staaende for Hartkorn 1 Fak. 2½ Alb Parcellen er fraskilt det oprindelig samlede Matr. Nr. 39 ved Landbrugsministeriets Udstykningsbevilling af 31. Maj f. A. og findes for denne samlede Eiendom i Panteregisteret noteret Benævnelsen »Store Maen«, hvorhos bemærkes, at der under 24. Februar 1825 er tinglæst en Jordebog.

Parcellen overdrages Interessentskabet uden Vederlag til Opførelse af et Slagteri, men for Stemplets Skyld bemærkes, at Værdien af Grunden ved lovlig Taxation er ansat til 750 Kr.

Afløbsforholdene ved Slagteriet skulle ordnes på en for fiskeriet i Silkeborg Langsø betryggende Maade, i hvilken Henseende Interessentskabet skal underkaste sig Landbrugsministeriets Skjøn.

Alle paa Eiendommen hvilende Skatter, Paabud og Byrder, af hvad Art nævnes kan, udredes af Erhververne fra Udstykningsapprobationens Datum at regne.

Erhververne skulle udstede og lade tinglæse som servitutstiftende paa Eiendommen en Deklaration angaaende Afløbets Ordning.

Disse ere de Betingelser, hvorunder den her omhandlede Eiendom overdrages Interessentskabet Silkeborg Andelssvineslagteri til fuld Eiendom.

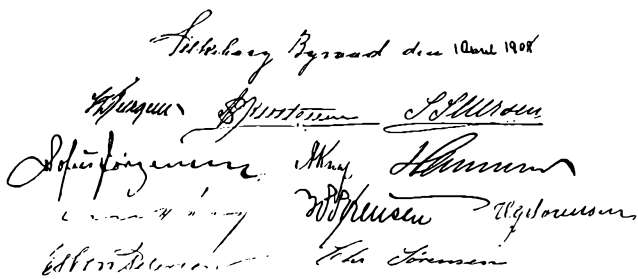

HVAD DER FULGTE EFTER

Et nyt blad i andelsbevægelsens bog var skrevet, — ikke noget særlig stort eller enestående, idet mange fortilfælde jo kunne ses ud over landet.

Men alligevel — et skridt på den rigtige vej og ikke taget forgæves. Det var jo den vej, den danske bondestand ville, sammenslutningens, solidaritetens, fremskridtets.

De, der kan erindre hin tid, vil uvilkårligt give den det skudsmål, at det var en lys og skøn tid, — der lå stabilitet over det hele, ikke at der i almindelighed var noget til absolut overflod i det daglige, men man følte i de første åringer efter århundredskiftet, at det hele udviklede sig trygt og normalt. Dette forhold understreges da også som det helt selvfølgelige af Silkeborg Andelssvineslagteris veteraner — de få, der endnu er tilbage. En af disse, forhenv. gårdejer *Jens Andersen,* Nisset, der i mange år var formand for Midtjydsk Mejeriforening, den organisation, som netop satte skub i slagteriplanerne, fortæller om hin tid, at hans far, der boede i Vinderslev, først i århundredet var opkøber af svin til privatslagteriet i Holstebro, men så snart der blev arbejdet for et andels-svineslagteri i Silkeborg, viste der sig stærk interesse for dette i byens nordlige opland.

— Jeg husker jo godt, siger Jens Andersen, at direktør Lund, Koopmanns Slagteri, gjorde forsøg på at beholde leverandørerne, men andelsbevægelsen var jo i frodig udvikling i disse år, og der var overalt stærk stemning for at løfte i flok. Den bedste tid, jeg husker, var i årene 1910—14 — det var vel ikke de store resultater, vi opnåede, men der var soliditet over det hele, jævnt overskud i driften, men så kom jo krigen og slog så meget i stykker. Produktionen stagnerede i krigsårene, da råstofferne svandt

ind; et år under den store blokade måtte vi nøjes med at levere 4 svin, så det så ikke særligt lovende ud. Men det gjaldt dengang som nu om at stå sammen, mere nu måske end nogen sinde, og vi må, siger han, aldrig glemme den løftestang, andelsbevægelsen har været og stadig bør være.

Ja, så kom krigen, som Jens Andersen rigtigt bemærker. Og lige så rigtigt kan det siges: Krigene kom — og ind imellem hele revolutioner på det eksistens- og produktionsmæssige område. Den i fredens dage støt opbyggede tilværelse flængedes itu gennem krigs- og efterkrigstids ragnarok.

Sådan set kan det uden overdrivelse siges, at Silkeborg Andelssvineslagteri har gennemlevet en yderst bevæget periode såvel udadtil som hjemme — både med under- og overproduktion — dette sidste synes højaktuelt igen netop nu. Om tiden fremover tør vel ingen spå, men det lader sig ikke skjule, at der hænger skæbnetunge skyer i horisonten. Men nu står vi altså ved et jubilæum, og formålet med dette skrift er at give andelshaverne og eventuelle andre interesserede et lille strejf af slagteriets historie, i hovedsagen støttet på forhandlingsprotokollens noget summariske og kalejdoskopiske optegnelser.

En frivillig skat

Slagteriets første driftsår udviste et overskud på 53.053 kr. eller 3½ øre pr. pd. slagtet vægt.

I et bestyrelsesmøde 13. marts 1908 drøftedes spørgsmålet om at yde »en frivillig skat« til Silkeborg kommune for 1909—10. Det vedtoges at yde 100 kr. til børnebespisningen samt for indtil 25 kr. naturalier efter direktørens skøn.

Denne beredvillighed til at yde et eller andet gentoges mange år frem i tiden i form af bevilling dels til hjælpekassen, dels til støtte for juleuddelingerne, og en tid gjaldt det også Balle-Gødvad kommune, — altså ikke store ting, men dog udtryk for velvilje og hjælpsomhed.

I et senere bestyrelsesmøde besluttedes det at indrette plads til *et kreaturslagteri* inden for slagteriets område, og samtidig ud-

sendtes »en indstændig opfordring« til repræsentanterne om at arbejde for forøget tilgang af andelshavere.

Fra slagteriernes fællesbestyrelse modtoges en anmodning om at udsende opfordring til mejerierne om bekæmpelse af tuberkulosen hos svinene. Det besluttedes at bidrage med ½ øre pr. slagtet gris til Foreningen af jydske Landboforeningers Forsøgsstation for slagterisvin på Rodstenseje.

Der forelå forslag til en sammenslutning ang. arbejdsforholdene på slagterierne samt vedtægter for en sådan. Bestyrelsen vedtog at tiltræde under forudsætning af, »at der under en indtræffende lockout eller strejke må arbejdes med og antages uøvede folk uden for fagforeningen«.

En udflugt med forbehold.

I et bestyrelsesmøde den 27. juni 1908 forelå et andragende fra slagteriarbejderne om tilskud til en sommerudflugt. Det vedtoges at bevilge 50 kr. »under forudsætning af, at direktøren har bestemmelsesret med udflugtens ordning«.

Man har åbenbart ikke villet risikere, at de 50 kr. skulle blive anvendt til noget, der ikke kunne forsvares! Forøvrigt blev dette tilskud gentaget fremover og senere forøget til 100 kr., og det ser ud til, at det er blevet særdeles vel anvendt. Som bevis i så henseende foreligger et dokument om udflugten i 1915, — det var endnu i de tider, da en hundredkroneseddel kunne strække til til adskilligt. Der sejledes til Himmelbjerget i motorbåden »Knøsen«, og straks efter ankomsten var der fælles kaffebord. Kl. ca. 5 sejledes til Hattenæs, hvor der var middag med følgende menu: Suppe, lammesteg, is, kaffe. Derefter en svingom til midnat.

Det hedder i indbydelsen: »Da slagteriet elskværdigt har bevilget 100 kr. til udflugten, og det som følge deraf vil blive en forholdsvis billig tur, må vi alle med.« Der blev ialt 35 deltagere. På Himmelbjerget lød regningen på ialt 25 kr., derunder 15 Hennesy Cognac 7 kr. 50 øre. På Ny Hattenæs betaltes 120 kr. Båden kostede 20 kr. Hele udgiften androg 177 kr. Indtægtssiden ser sådan ud: Slagteriets andel 100 kr., direktør Bojsen 15 kr., A. C. Jensen, Mollerup, 15 kr., dyrlæge Koch 10 kr., ialt 140 kr. Restbeløbet, 37 kr., fordeltes med kr. 1,80 pr. par, — så det blev altså en virkelig billig personaleudflugt, men det var jo også i en tid, hvor pengene var små.

Ekstra for svin, der fortjener det.

22. januar 1910 vedtoges at forhøje vægtgrænsen fra 150 til 160 pd. slagtet vægt uden fradrag samt at »betale 1 øre pr. pd. ekstra for svin, der med henblik på det engelske marked fortjener det.«

Det vedtoges at yde direktør Møller en erkendtlighedsgave på 500 kr. i anledning af hans energiske arbejde for tilgang af nye

andelshavere. Siden 1. januar var der indmeldt 382 andelshavere, og der forelå valg af repræsentanter for Grønbæk, Sdr. Vissing, Hørup og Levring, altså yderpunkter for slagteriets område.

For første gang vedtoges det at yde præmie til svin på Silkeborg og Omegns Landboforenings dyrskue. Der stilledes 50 kr. til rådighed. Bevilling til tilsvarende formål er ydet år for år siden og er udstrakt også til Kjellerup og Omegns Landboforening, hvor den første bevilling vistnok ydedes i 1915, — altså dog under den naturlige forudsætning, at dyrskuet blev afholdt, samt til Ry og Ans. En lille afvigelse forelå dog i 1931. Også da modtog slagteriets bestyrelse andragende fra Silkeborg Landboforening »om at få den bevilgede dyrskuepræmie udbetalt«, endskønt der intet dyskue afholdtes. Der tilføjes herom i slagteriets forhandlingsprotokel kort og godt: Kunne ikke bevilges!

Flytter over til D. B. C.

Bestyrelsen har gentagne gange drøftet spørgsmålet om at tilslutte sig D. B. C. med henblik på baconsalget i England, og i et repræsentantmøde i september 1910 vedtoges denne ændring gældende fra 1. januar 1911, idet man samtidig opsiger aftalen med slagteriets hidtidige salgsagent.

Regnskabet skal fremtidig udsendes til hver enkelt andelshaver 8 dage før generalforsamlingen. Der vedtages en ændring gående ud på, at alle fejlfri svin fremtidig afregnes efter 1. kl.s notering. D. B. C. indbyder to repræsentanter for bestyrelsen til en Englandsrejse. Det blev formanden, A. C. Jensen, og næstformanden, Rasmus Laursen, Rustrup. Direktøren deltager også i rejsen, men denne udgift betales af slagteriet.

Fint skudsmål.

Ved baconbedømmelsen på udstillingen i Esbjerg lå Silkeborg i bedste trediedel, og i prishenseende står Silkeborg som nr. 1 hos D. B. C.

Den 16. september 1911 var andelshaveren Alfred Madsen fra Graae mødt i bestyrelsen i anledning af, at han havde solgt to

svin til opkøbere. Han ville fritages for mulkten, men bestyrelsen henholdt sig til slagteriets love og pålagde Alfr. Madsen at betale bøden inden 1. november. I det hele taget var bestyrelsen meget kategorisk også i andre lignende tilfælde og krævede gældende bestemmelser nøje overholdt.

Hvad angår forskud til andelshaverne besluttede bestyrelsen, at det kun måtte udbetales, når der forelå attest fra to pålidelige andelshavere om, at svinene var leveringsfærdige senest om en måned, dog at ordningen kun var forsøgsvis i eet år og med kun 30 kr. pr. gris.

En blodfoderfabrik.

På forslag af direktøren besluttedes det at anlægge en blodfoderfabrik til en bekostning af omkring 10.000 kr. at afdrage i løbet af højst 3 år. Anlægget kostede dog kun 6831 kr. Der etableredes et udsalg af slagterivarer i Kjellerup, — vognmand Skovs hustru administrerer det med en provision på 10 pct.

På generalforsamlingen i 1913 gives bemyndigelse til, at der erhverves et jordstykke mellem Viborgvej og slagteriet mod øst og at betale pladsen med den pris, der eventuelt må blive forlangt, »forsåvidt ikke fordringen af bestyrelsen synes for høj«.

Direktørskifte.

Den 6. maj 1913 forelå meddelelse om, at direktør Møller søgte plads i Vejle og ønskede sig fritaget her 1. juni, hvilket bestyrelsen imødekom, dog på den betingelse, at direktøren leder slagteriet her, indtil der kan ansættes en ny direktør. Formanden takkede direktør Møller for ledelsen af slagteriet, og der bevilgedes ham et gratiale i lighed med de foregående år.

Allerede den 7. juni ansattes en ny direktør med virkning fra 1. juli. Det blev bogholder *Frits Bojsen,* Randers Andels-svineslagteri (søn af andelsslagteriernes pioner, P. Bojsen).

Der blev truffet aftale om en løn på 3000 kr. indtil 1. januar 1916. Derefter var lønnen stigende med 300 kr. hvertandet år

indtil 4200 kr. Direktør Bojsen stillede ligesom sin forgænger en kaution på 15.000 kr.

Generalforsamlingen den 14. februar 1914 vedtog at sende telegrafisk hilsen med lykønskning til den afgåede direktør, — slagteriets første.

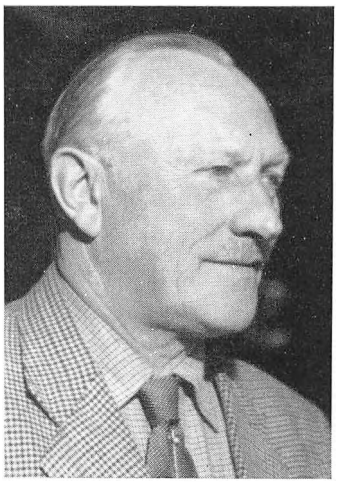

Dir. Frits Bojsen

Der fremkom nu og da klager fra andelshaverne over afregning for leverede dyr. Således klagede S. Sørensen, Gødvad, over, at han havde fået for lidt for en ko, der var slagtet og afregnet på slagteriet. Bestyrelsen bemyndigede direktøren til at ordne sagen på den salomoniske måde, at man ydede klageren en godtgørelse for de dele af koen, der blev kasseret.

Opkøber Bjerregaard, Ikast, får en ekstra godtgørelse på 25 øre pr. svin, — han har været særlig energisk og tilført slagteriet 305 svin i regnskabsåret. I et bestyrelses- og repræsentantskabsmøde i april 1914 vedtoges det, at bestyrelsens medlemmer skiftevis skal overvære vejningen af svinene, såvel levende som slagtet vægt.

Præmievægten forhøjes således, at der betales 1 øre ekstra for fejlfri svin fra 130 til 145 pd., og samtidig forhøjes vægten uden fradrag fra 150 til 155 pd.

I krigens tegn.

Så gik man ind i den første verdenskrigs tid, der efterhånden ridsede det afgrundsdybe skel mellem før og nu og rent handels- og produktionsmæssigt bragte mange vanskelige tilstande.

Det hedder allerede den 5. august 1914: Det vedtages at indstille modtagelsen af svin og standse slagteriets drift på grund af, at eksporten er standset som følge af krigen. Der valgtes et for-

retningsudvalg, bestående af formanden samt Rasmus Laursen og Chr. Christensen.

Slagteriet må afskedige de arbejdere, der ikke er brug for, i henhold til lønregulativets paragraf 8.

Standsningen varede dog ikke længe. Den 8. august forelå meddelelse om, at eksporten af landbrugsprodukter igen var åbnet. Der afsendtes 348 svin fra slagteriet her, og det bekendtgjordes, at dersom forsøgene på at afsende flæsk til England lykkedes, vil man formentlig genåbne modtagelsen af svin den 12., idet det dog tilføjes, at svin under 85 kg levende vægt modtages og videresendes indtil videre kun for leverandørernes egen regning og risiko.

Slagteriernes Samvirksomhed opretter på dette tidspunkt et stående udvalg, der får uindskrænket bemyndigelse i alle eksportforhold. Der etableres en fælles garanti for varer, som undervejs til England måtte gå tabt ved forlis eller blive opbragt som kontrabande. Det vedtages at undlade at publicere de engelske afregninger, men man finder det nødvendigt at henlægge et beløb til imødegåelse af mulige tab forårsaget af krigen. Iøvrigt besluttes det at gå med i en påtænkt sammenslutning angående såvel almindelig søforsikring som krigsforsikring. Samvirksomheden udsteder erklæring om, at samtlige lurmærkede svin skal sendes til England »og ikke til noget andet land«.

Man ansøger ministeriet om, at direktør Bojsen får orlov fra sikringsstyrken fra 18. til 28. januar 1915. Bestyrelsens formand, A. C. Jensen, får prokura i forbindelse med bogholderen i den tid, direktøren er indkaldt.

Under indkvarteringen er der tildelt slagteriet 10 menige, — de bortakkorderes i fuld forplejning til hotel Silkeborg for 1 kr. 50 øre pr. dag pr. mand.

Driftsregnskabet for 1914 viser et overskud på 118.304 kr. hvoraf 95.693 kr. udbetales til andelshaverne. Til ekstra reservefond henlægges 10,000 kr. Generalforsamlingen genvalgte formanden »med akklamation og hurraråb«.

I et bestyrelsesmøde i marts aflægger formanden beretning om »den foretagne agitationstur til Kjellerupegnen«, og det vedtages

at indrykke i de stedlige blade en advarsel til andelshaverne om ikke at sælge polte og grisesøer til opkøbere uden om slagteriet.

Senere på året tiltrædes en resolution om forbud mod eksport af søer og drægtige grise. I sommeren 1915 indføres maksimalpris på flæsk. I juli måned forelægges en fortegnelse over 42 andelshavere, der ved udgangen af den første syvårige periode har udmeldt sig af slagteriet, — det vedtages, at de må udtræde uden at betale erstatning efter lovene. Samtidig er der indmeldt 95 nye andelshavere. Ved generalforsamlingen i februar 1916 spurgte en andelshaver, om der ikke fremtidig bør kræves indskud af ny tiltrædende medlemmer, hvortil formanden svarede, at bestyrelsen vil være opmærksom på forholdet. »Men der er næppe for tiden tilstrækkelig anledning til at indføre en sådan bestemmelse.«

På et vist tidspunkt blev der truffet en bestemmelse om, at andelshaverne til eget brug kunne få en halv gris til maksimalpris fra slagteriet, hvilket dog senere blev ændret til, at de, der ønskede at reflektere på tilbudet, måtte henvende sig til forsyning gennem slagteriets udsalg.

Vanskeligere og vanskeligere.

Som tiden gik, blev handelsforholdene vanskeligere. Hen på 1916-året dekreteredes skærpelse af eksportvilkårene med trusel om udelukkelse af de slagterier, der ikke overholdt de vedtagne bestemmelser. Det var måske ikke altid let at holde sig inden for de trukne grænser. I et bestyrelsesmøde 14. oktober 1916 henstilledes enstemmigt på formandens opfordring til slagteriets direktør at holde sig bestemt inden for de lovligt vedtagne eksportforhold til England, Tyskland og hjemmeforbruget.

I samme møde vedtoges det, ligeledes enstemmigt, at forhøje direktørens løn fra 3500 til 4500 kr.

Regnskabet for 1916 viste et overskud på 280.902 kr., og der efterbetaltes 18½ øre pr. kilo til andelshaverne. Arbejderne fik en lønforhøjelse på 8 kr. pr. uge, kørepengene forhøjedes med 15 %.

Det var ellers ikke alting, slagteriledelsen gik med til i hine tider. Komitéen for en Bryrup—Silkeborg jernbane androg om et

tilskud fra slagteriet på 5000 kr. Herpå svaredes: Kunne ikke bevilges, »da sagen ikke falder ind under slagteriets opgaver!«

Men man må lade denne bestyrelse, at den holdt godt sammen under de vanskelige vilkår. Et usædvanligt smukt udtryk for dette sammenhold kom til orde i følgende: Repræsentantskabet vedtog enstemmigt at opfordre formanden (A. C. J.) til at tage mod genvalg, uanset at han ikke er andelshaver, — en vedtagelse generalforsamlingen ligeledes akcepterede.

Ved samme generalforsamling — i februar 1917 — vedtoges det at tilslutte sig oprettelsen af Andelsbanken.

Den totale ubådskrig.

Men eksportsituationen formørkedes stadig. I forretningsudvalgets møde den 1. februar forelå følgende jobspost: Fælleskontoret meddeler, at da eksporten til England indtil videre er stoppet, må der i morgen, lørdag, kun modtages svin over 190 pd.; lavere vægt tilbagevises.

Slagtningerne må ikke lurmærkes og skal hænge utilskårne indtil nærmere ordre.

Det var den totale ubådskrig, der meldte sig med sin ubønhørlige strenghed og efterfulgtes af en række restriktioner vedrørende eksportforhold og hjemmemarked. Gammelkendte veje vestpå blev spærret, og man forsøgte at finde andre. Jyske slagterier fik hen i februar besked om at sende et parti bacon med særligt chartret skib over Bergen, — lastemulighederne skulle fordeles således, at intet slagteri blev forurettet. Der viste sig efterhånden mulighed for nogen eksport på denne eller lignende måde, men det hele befandt sig i uvishedens tegn. Forøvrigt var svineproduktionen — som landbrugsproduktion i sin helhed — stadig vigende, bl. a. på grund af svigtende foderstoftilførsler.

Det hele mundede efterhånden ud i kortsystemer, maksimalpriser med mere.

Under de kaotiske salgsforhold havde slagteriet betydeligt overtrukket sin kassekredit og måtte derfor svare 6 % rente. 6. april 1917 viste regnskabet et underskud på 64.000 kr.

Brændselssituationen.

I maj 1917 indsendte slagteriet ansøgning til landbrugsministeriet om at få anvist 300 rm. bjergfyr i statsskoven ved Århus landevej, ligesom der også indkaldtes tilbud på tørv. Der købtes tørv til 11 —13 kr. pr. 1000 og bjergfyr til maksimalpris.

Slagteriet underskrev et garantibevis til Andelsbanken på 40.000 kr. og afviklede med Silkeborg Bank. Andelsbanken yder et lån på 60.000 kr. til 5 % og bonusberettiget, desuden en kassekredit på 100.000 kr. En oparbejdet reservefond lades uberørt indtil videre.

Den 16. marts 1918 spørger Kalundborg Andelslagteri, om Silkeborg er villig til at modtage svin fra dets andelshavere på Tunø! Man erklærede sig rede til at forhandle herom med Kalundborgslagteriets bestyrelse ved et forestående møde i København; det ses dog ikke, at Tunø-svinene nogen sinde kom til Silkeborg.

Slagteriet gør forberedelser til at slagte kreaturer til eksport. Man drøfter indkøb og udstationering af orner og vedtager forsøgsvis oprettelse af en smør- og surrogatfabrik. (Kartoffelsmør.)

I 1919 besluttedes det, at ny tiltrædende andelshavere skal betale et indskud på 1 kr. pr. 1000 kr. ejendomsskyld.

Der oprettes en pensionsforsikring for slagteriets funktionærer.

I september samme år vedtog forretningsudvalget at yde stikker Larsen et 2. prioritets lån på 5000 kr. til opførelse af et hus i Alderslyst. Det hedder herom nærmere: Dersom slagteriets bestyrelse ikke godkender ordningen, falder garantien udelukkende på forretningsudvalget i forbindelse med direktøren. Et flertal af bestyrelsen godkendte, men i et senere møde gik garantien alligevel over til A. C. Jensen, Rs. Laursen, Chr. Christensen og direktøren.

Strejke.

I et bestyrelsesmøde 31. december 1919 forelå meddelelse om strejke. Det vedtoges, at de andelshavere, hvis svin bliver for store under strejken, skal holdes skadesløse. Paa generalforsamlingen den 22. februar 1920 besluttedes, at de under krigen opsparede reserver afskrives på slagteriets anlægssum, hvorefter an-

lægets gæld kun udgør 20,000 kr. Det vedtoges »med overvældende majoritet«.

Den 2. marts forelå cirkulære fra samvirksomheden, hvori henstilledes at tage under overvejelse, om der kan slagtes ved uorganiserede arbejdere. 14 dage senere vedtoges det at indrykke en annonce i de stedlige blade om frivillige arbejdere under strejken.

Den 3. maj meddeltes, at der var chartret en norsk damper, der skulle anløbe Esbjerg, og at havnearbejderne var villige til at indlade flæsket, hvorpå det vedtoges at fremskynde afsendelsen af det på slagteriet oplagrede flæsk, og såfremt flæsket afgår fra Esbjerg da at genoptage slagtningerne i den følgende uge. Flæsket blev afsendt. Men strejken trak stadig ud. Først den 12. juni forelå meddelelse om, at der var vedtaget en lønoverenskomst med slagteriarbejderne.

Direktør Bojsens faste løn forhøjedes til 8000 kr. plus 2000 i dyrtidstillæg.

Lidt pengespekulation.

Man er nu nået ind i en periode, hvor slagteriledelsen åbenbart ikke alene interesserer sig for forretningen med svin men også sysler en smule med valutahandel. Den 20. maj vedtog bestyrelsen således at købe 20.000 pd. sterling til kurs 23,10 »i forventning om, at sterling vil falde«. Beslutningen kom dog ikke til udførelse »på grund af forskellige forhold«. Senere er det tilsyneladende gået bedre. I et bestyrelsesmøde i december blev det meddelt, at direktøren ved at »trække forud af sterling« har indvundet et betydeligt beløb til fordel for slagteriet, og den 29. januar 1921 hedder det: I anledning af, at direktøren har handlet godt ved forhåndsindkøb af sterling, hvilket har givet slagteriet godt 30.000 kr., vedtog bestyrelsen at foreslå repræsentantskabet, at der ydes direktøren en erkendtlighed på 1000 kr., hvad repræsentantskabet sanktionerede.

Strejke påny.

I foråret 1921 måtte man atter igennem en strejke. Den 26. marts aflystes indtil videre modtagelsen såvel af svin som kalve, hvilket

senere ændredes til, at der kunne modtages svin af vægt over 200 pd. levende vægt.

I november samme år meldtes der om dårligt engelsk marked, hvorfor der gaves pålæg om at indskrænke afskibningen af flæsk for derved om muligt at stabilisere markedet. Omtrent samtidig

forelå der meddelelse om, at D. B. C. var begyndt at forhandle amerikansk flæsk, et forhold, der jo næppe gjorde situationen herhjemme lettere.

Interessenter på Kjellerupegnen rejste spørgsmålet om, hvad det ville koste at opføre en filial i Kjellerup, — det blev anbefalet af H. E. Jacobsen, men efter foretagen undersøgelse måtte man afvise sagen som uigennemførlig.

Dir. A. Kastoft

Direktørskifte igen.

Først på året meddelte direktør Bojsen, at han påtænkte at søge pladsen som direktør på Holbæk Andelsslagteri. Det var bestyrelsen her åbenbart ikke glad for. Den vedtog at forhøje direktørens løn til 11.000 kr. for om muligt at bevæge ham til at blive, men stillede ham naturligvis frit med hensyn til at søge til Holbæk, og sådan blev det.

Pladsen her opsloges, og der meldte sig 65 ansøgere, blandt hvilke man antog bogholder A. Kastoft, Vejle.

I 1923 foretoges en udvidelse af slagteriet, til hvilket formål der optoges et lån på 80.000 kr. Der var stadig tilgang af nye andelshavere.

Formandsskifte.

På generalforsamlingen i 1925 meddelte slagteriets formand gennem hele den tilbagelagte periode, A. C. Jensen, at han ikke ønskede at tage mod valg, hvilket han fastholdt, trods indtrængende opfordringer om at fortsætte.

Til formand i stedet for A. C. Jensen nyvalgtes derpå gårdejer *Kr. Rasmussen,* Riisgård, som et par år før var blevet indvalgt i bestyrelsen.

Spørgsmålet om støtte til Andelsbanken havde været fremme i bestyrelsen et par gange, men ved en ekstraordinær generalforsamling afgjordes sagen, idet man med 350 st. mod 187 sagde nej til at yde støtte. Den 4. juni forelå meddelelse om Andelsbankens sammenbrud. I 1926 havde man en lille affære ang. slagtermesterens aflønning. Samvirksomhedens arbejdsudvalg havde truffet en generel lønoverenskomst med slagtermestrenes organisation og pålagde følgelig slagterierne at respektere den. Det nægtede Silkeborg, — man ville bevare sit selvstyre, eventuelt tage et sagsanlæg. Samtidigt forhøjede man slagtermesterens løn med 400 kr. Men det gik ikke. Slagtermesterforeningen fremsendte krav om betaling af 333 kr. til den forhenværende slagtermester og en efterbetaling til den nuværende på 1067 kr. Affæren sluttede omsider med, at man »tog sagen til efterretning« — og betalte!

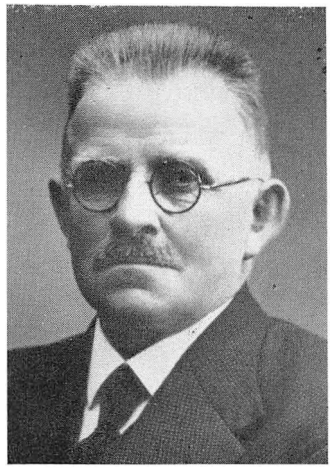

Chr. Rasmussen, Riisgård

I august 1926 udbrød der generalstrejke i England, hvilket bevirkede, at svinemodtagelsen blev standset.

Den 23. oktober meddelte medlem af repræsentantskabet Søren Andersen, Nisset, at der sikkert blev leveret svin uden om slagteriet i temmelig høj grad. Bestyrelsen erklærede, at man ville være opmærksom på sagen og eventuelt bringe lovene i anvendelse.

Smågrise-problemet.

Spørgsmålet om finansiering af smågrise rejses i 1927 i form af en henvendelse fra 24 andelshavere, men bestyrelsen vil ikke anbefale, og generalforsamlingen forkaster. Samtidig nedsættes kørepengene med 25 %, der gaves ingen bevilling til orner, forman-

dens og revisorernes løn nedsattes, og der stilledes forslag om en klækkelig nedsættelse af dyrlægens løn. Der er fald i flæskepriserne, men 50 % stigning i slagtningerne.

I 1928 forelå meddelelse om oprettelse af forsøgsstation på Grauballegård med henblik på mere rentabel svinefodring.

På generalforsamlingen i 1929 skete der noget i retning af en paladsrevolution m. h. t. bestyrelsesvalget. Efter at Kr. Rasmussen, Riisgaard, var genvalgt som formand, skete der følgende nyvalg til bestyrelsen: Laust Kristoffersen, Revl, fik 168 st., Rasmus K. Rasmussen, Gl. Rye, 164 st. og Johannes Nielsen, Lemming, 146 st. Det var husmændene, der her blev repræsenteret i bestyrelsen.

Den 30. september vedtog man at vise den forhenværende næstformand i bestyrelsen, gdr. Rasmus Laursen, Rustrup, en opmærksomhed i anledning af hans 80-årsdag.

En tikrone i halen på hver gris.

Året 1929 blev på generalforsamlingen af formanden karakteriseret som godt for svineproduktionen. Flæskeproduktionen og kornproduktionen står godt i forhold til hinanden, men dette forhold ændredes snart meget drastisk. Der oprandt en tid, hvor salgspriserne på landbrugets produkter faldt katastrofalt. Kreaturer blev destrueret, og forholdet på flæskemarkedet blev totalt ødelæggende for producenterne, hvilket disse dog ikke var helt uden skyld i, idet man ræsonnerede som så, at kunne man kun tjene så og så lidt på en gris, måtte man producere så mange flere. Det gav selvfølgelig bagslag — det havnede simpelthen i den situation, som man med galgenhumor karakteriserede derhen, at man sendte en tikroneseddel i halen på hver gris.

Dette forhold måtte naturligvis ha' en anden gang, og det fik det, — England ordnede det ved at dekretere kontingentering, en foranstaltning, der faktisk skabte ordnede tilstande i løbet af et par år, og som førte til svinekort-systemet.

— — —

I foråret 1930 afgår slagteriets første formand, A. C. Jensen, ved døden. Han bliver mindet i bestyrelse og repræsentantskab

for sit mangeårige virke som formand, og det vedtages, at slagteriet deltager i rejsning af et mindesmærke for ham.

Det vedtages at udbetale forskud på det mulige overskud til andelshaverne for 1. halvår, således at de pågældende har beløbet i hænde inden 1. november.

I 1932 rejses der forskellige nye spørgsmål. Bl. a. drøfter man oprettelse af en ny andelsbank, hvilket der viser sig stemning for på generalforsamlingen. Der indløber skrivelse fra L. S. angående valutaforholdene. Formanden finder det rigtigst at sætte produktionen noget ned af hensyn til rentabiliteten. Det vedtages med et stort flertal, at direktøren ansættes efter værdiløn. Bestyrelsen vedtager at lade sig repræsentere på et L. S.-møde i Århus ligesom mejerierne. Der foreligger meddelelse om den engelske kontingentering af bacon. Det vedtages at støtte L. S.-organet med annoncer.

Efter de første 25 år.

I efteråret 1932 besluttede bestyrelse og repræsentantskab at indbyde til en festlighed i anledning af slagteriets 25 års jubilæum i januar 1933.

Det blev et større gilde. Det løb af stablen den 17. januar og formede sig først med ca. 90 indbudte gæster til en frokost i Silkeborg Haandværkerforening, dernæst med en andelshaverfest samme sted med ca. 1200 damer og herrer, hvor der blev talt og sunget, og hvor der fra først til sidst herskede en udmærket stemning. Fire af den første bestyrelses syv medlemmer var til stede, nemlig Rs. Laursen, Rustrup, Jens M. Andersen, Knudlund, Chr. Christensen, Sejling, og P. Nørskov Jensen, Mausing.

De alt for store lagre.

Men for selve svineproduktionen — eller rettere afsætningen — lå det stadig ikke særlig godt. På dagsordenen står kontingentering og regulering som aldeles nødvendige opgaver. Man lå med alt for store lagre. Et lille øjeblikkeligt lyspunkt var det, at der var stor efterspørgsel efter halve grise til producenterne. Man kom af med

ca. 1000 svin ad den vej, og det var faktisk en betydelig lettelse for slagteriet, da det var det fede flæsk, der blev afhændet.

I august drøftede man erhvervsudvalgets plan om tilbageholdelse af sterling, og det vedtoges at udsende spørgeskemaer til samtlige andelshavere om, hvorvidt de ønskede afregning i sterling eller kroner.

L. S. foreslog at oprette en salgscentral for svinekort på slagteriet, men det syntes repræsentanterne ikke om. Man vedtog omtrent samtidig opførelse af et mindre kreaturslagteri.

En advarsel!

På generalforsamlingen i 1934 sagde formanden, at 1933 havde været et meget vanskeligt år med de til tider meget store lagre, og han føjede til: Hold ikke flere svin, end kortene betinger — og så en god julegris!

Et fornyet forslag fra L. S. om, at slagteriet skal foretage køb og salg af svinekort, vedtoges »i begrænset omfang«.

Karl Andersen, Balle, foreslår, at slagteriet går over til at benytte den nystartede Andelsbank, hvilket vedtoges som en henstilling til bestyrelsen.

Der foreligger meddelelse om, at D. L. K. har påbegyndt afholdelse af marked i Silkeborg.

Det vedtages påny at uddele billige halve grise til andelshaverne. Man forsøger for et år udstationering af smågrise på kontrakt. Flere andelshavere, der ikke har overholdt deres leveringspligt til slagteriet, andrager om dispensation m. h. t. udbetaling af deres overskud for 1934. Det nægtes!

Valuta-aktionen.

Der holdes møder om valutaspørgsmålet. Den 9. september drøfter bestyrelsen »det fra erhvervsudvalget vedtagne forslag til valutaaktionen«. Det vedtoges at give sagen en 2. behandling efter et møde i Randers. Den 24. september besluttedes det at påbegynde aktionen straks og udstede 3 mdr.s veksler til dem, der ønskede det. Der udsendtes spørgekort. Af 2450 udsendte kort

indkom 1014 nej, 501 ja, 935 svarede ikke. Et mindretal i bestyrelsen krævede følgende ført til protokollen:

»Undertegnede bestyrelsesmedlemmer ser gerne, at slagteriet udsætter med at tage nærmere stilling til valutasituationen, til der foreligger nærmere og sikker afgørelse for lovligheden deraf.

R. K. Rasmussen. Anton Fisker.

Laust Kristoffersen stemte ikke.«

I sin beretning på generalforsamlingen i 1936 omtaler formanden, Kr. Rasmussen, »den i 1935 påtænkte valutaaktion, der ikke blev gennemført«. Han udtaler iøvrigt ønske om, at svineprisen i det kommende år må blive lige så god som i 1935.

Det vedtages med stort flertal at gå over til Andelsbanken.

Et forslag, stillet af Laust Kristoffersen og direktøren, om udstationering af orner forkastes.

Tre æresmedlemmer.

P. Skytte Mikkelsen foreslår, at Jens Madsen Andersen, Knudlund, Rs. Laursen, Rustrup, og P. Nørskov Jensen, Mausing, optages som æresmedlemmer, hvilket vedtages.

Produktionsstrejken.

Den første august forelægger formanden et forslag om, at der indrykkes i bladene en henvendelse til andelshaverne om at undlade at levere svin i den kommende uge i henhold til den vedtagne resolution på bondestævnet i Rønge den 30. juli.

Forslaget vedtages af repræsentantskabet med 28 st. mod 4.

Den 30. oktober gav formanden meddelelse om salg af saltede svin til leverandørerne i de to kommende uger til en pris af 70 øre pr. kilo.

Ved bestyrelsesmøde den 31. oktober forelå en henvendelse fra redaktør Jordan m. fl., om slagteriet vil være med til at intervenere i henhold til retsplejelovens paragraf 252 ang. »den af handelsministeriet udstedte bekendtgørelse af 11. september 1935 ang. udenlandske tilgodehavender m. v.«

Der vedtoges tilslutning til sagen, men med det udtrykkelige forbehold, at det er uden udgift for slagteriet.

Senere forelagdes et forslag gående ud på, at slagteriet modtager andelshavernes svinekort til belåning. Spørgsmålet behandledes to gange i repræsentantskabet og anbefaledes 2. gang til generalforsamlingen, som vedtog at give bemyndigelse til bestyrelsen. Det er stadig galt med de store lagre på slagterierne. Et cirkulære i februar 1938 fra baconudvalget henstiller, at der ikke modtages svin i næste uge, og at der kun udleveres halve slagtede grise til andelshaverne til 1 kr. 50 øre pr. kg.

Krig igen.

Så rykker krigen nærmere. I september 1939 gav direktøren oplysninger om, at eksporten af flæsk til England er bortfalden på grund af krigen.

Der forelå skrivelse fra politimesteren i Silkeborg om, at slagteriet må anskaffe det nødvendige materiale til mørklægning.

Kontraktgrisene begynder at blive en byrde. Man drøfter en eller anden ordning. Der er kontraktgrise ude til et beløb på 216.000 kr. Det vedtages indtil videre kun at låne 40 kr. pr. gris. Forretningsudvalget bemyndiges til at regulere denne pris, som så vidt muligt skal ligge ca. 20 % under markedsprisen. Den 4. oktober ansættes kontraktgris-prisen indtil videre til 25 kr.

I et møde den 4. november redegjorde formanden overfor bestyrelsen for eksportforholdene, »som nu går sin rolige og støtte gang«.

En god ordning, men —

Om kontraktgrisordningen sagde formanden på generalforsamlingen den 17. februar 1940, at det er en god ordning, som ikke kan undværes, men den må ikke overdrives. Med hensyn til selve svineproduktionen bemærkede han, at fremtiden ser alt andet end lys ud. Det meddeles på et bestyrelses- og repræsentantmøde den 8. februar 1941, at slagteriet i 1940 har modtaget 36.697 svin, en nedgang på ca. 5500, — forholdsvis stor i forhold til de

øvrige andelsslagterier, men nedgangen motiveres med de magre jorder, der udgør slagteriets område.

Direktøren redegør for de forhold, slagteriet må underkaste sig som følge af besættelsen, — hovedparten af vor eksport går til Tyskland.

Ud af erhvervsudvalget.

På generalforsamlingen omtalte formanden den store reduktion af besætningerne. Et forslag om at udtræde af erhvervsudvalget førte til en omfattende diskussion om dette udvalg og bondepartiet; udmeldelsen vedtoges med 457 stemmer mod 326, — og mødet sluttedes med »Der er et yndigt land«.

Den 15. juli er slagtningerne på andelsslagterierne faldet med 25 %, på privatslagterierne med 27 %. Den 8. november noteres: Salget af landbrugsprodukter er frataget ledelsen (altså slagteriernes fællesledelse). Statsmyndighederne bestemmer priserne. —

I 1941 var det særlig småt med flæskeproduktionen. Slagteriet havde en nedgang på ca. 20.000 til 16.486 polte og fuldvægtige svin. Om denne voldsomme nedgang sagde formanden på generalforsamlingen i 1942, at den navnlig skyldtes den stærke tørke i midtjyske egne.

Direktørskifte.

Der forelå meddelelse om, at direktør Kastoft fratræder sin stilling 1. juni.

Iøvrigt vedtoges et af en kreds af andelshavere stillet forslag om, at valg af bestyrelse skal foregå hjemme i kredsene. Af andre problemer omtalte formanden Hudecentralen, som næsten samtlige slagterier samt D. L. K. havde tilsluttet sig, men man kunne ikke erholde koncession. (Denne sags forløb skildres andetsteds af Hudecentralens leder). Overfor klager over årets lille overskud sagde Laurs Laursen, Rustrup, at skylden var andelshavernes, da mange af disse solgte deres dyr andre steder, hvilket forringede rentabiliteten her.

I et bestyrelsesmøde den 26. marts 1942 vedtoges det enstemmigt i bestyrelsen at ansætte bogholder *Knud Holm,* Grindsted, som direktør fra 1. juni.

I juni samme år besluttedes det at indmelde slagteriet som medlem af »Kronjyden«, ligesom det vedtoges at gå over til elektrisk drift og afhænde de gamle maskiner. Besparelsen på brændsel regnes til ca. 10.000 kr. årligt.

Dir. Knud Holm

Fælleskontoret og priskontrolrådet fremsendte klage over for store priser på varer solgt fra slagteriets butikker, hvorfor der er rejst tiltale mod slagteriet.

Om slagtningerne oplyses, at der i de første 9 måneder af 1942 er slagtet 5007 svin mod godt 13.000 i de tilsvarende måneder året før. Regnskabet udviser et underskud på 16.734 kr.

På generalforsamlingen 20. februar 1943 mindedes formanden afdøde P. Nørskov Jensen og Jens M. Andersen, Knudlund, der var blandt slagteriets stiftere.

Der oprettes en samlestald i Silkeborg i samarbejde mellem D. L. K. og slagteriet.

Til formand genvælges Kr. Rasmussen, Riisgaard, og til bestyrelsen genvælges for Serup-kredsen P. Resdal, for Thorning-kredsen Magnus Toft, Graaskov, og for Linaa-kredsen Søren A. Sørensen, Mollerup.

Maskinmester Kokborg er fratrådt efter 35 års tjeneste, og der ydes ham en erkendtlighed for lang og tro virksomhed.

Veterinærdirektoratet meddeler, at slagteriet fremtidig må foretage slagtning af kaniner.

Det vedtoges i et bestyrelsesmøde 8. april 1943 at indføre kontant betaling for varer fra butikkerne.

Stigende produktion.

I et bestyrelsesmøde den 30. oktober 1943 oplyses, at slagteriet har den største fremgang i slagtningerne for de første tre kvartaler, nemlig 77 %. Regnskabet pr. 27. november udviste et overskud på 111.947 kr. eller 11,6 øre pr. kg — for hele 1943 blev overskudet 126.824 kr. Det foresloges at udbetale 14 øre pr. kg.

På generalforsamlingen 19. februar 1944 var stigningen i antallet af modtagne svin 120 %. Formanden anbefalede at få et bedre system inden for svineavlen, da tiden nu var til det, idet søer til slagtning er i en ret høj pris.

Det oplystes, at 700 leverandører ikke har leveret svin til slagteriet i 1943, i hvilken anledning konsulent Mortensen, Kjellerup, bemærkede, at de, der ikke leverede svin, ikke burde have regnskabet tilstillet. Laurs Laursen, Rustrup, glædede sig over, at slagteriet nu gik så godt.

Bestyrelsen forelagde en ny formulering af valgmåden ved bestyrelsesvalg sålydende:

> »Stemmesedlen udleveres ved indgangen til generalforsamlingen. Alle de mødte har stemmeret til alle bestyrelsesvalg, men den kredsdeling, som er foretaget af slagteriets oplaud, bibeholdes, og hver kreds skal have et bestyrelsesmedlem.«

Vedtoges enstemmigt efter nogen forhandling.

Slagteriet indmeldes i forsøgsstationen Vejballegård.

Det faste lån nedbringes med 100.000 kr.

Slagtningerne er steget både for svin, kreaturer og heste. Der er også stigning i butiksomsætningen. Der købes ny maskiner til pølse- og konservesfabrikationen.

Direktøren får fuldmagt til at tegne firmaet i alt vedrørende slagteriets drift.

I bestyrelsesmøde 18. november 1944 forelægger direktøren planer m. v. angående ombygning og modernisering af slagteriet.

På generalforsamlingen 17. marts 1945 omtalte direktøren de ny maskiner, der er anskaffet i årets løb, og fortjenesten, der kan opnås derved, samt at det i det kommende år ville blive nødvendigt at anskaffe endnu flere nye maskiner. Forsamlingen bragte direk-

tøren en tak for veludført arbejde. Formanden genvalgtes, og til bestyrelsen genvalgtes N. Hedegaard Nielsen, Them, og Chr. Berg, Voel, og nyvalgtes forpagter Arne Busk Laursen, Grauballegård.

Nyt moderne slagteri.

I et bestyrelsesmøde 12. november 1945 drøftedes opførelse af et nyt, moderne slagteri samt gaves redegørelse for forhandlinger, der var ført med Silkeborg byråd om salg af slagteriets grund og overtagelse af en ny grund til at opføre slagteriet på, — et forhold, der var genstand for en indgående drøftelse, som fortsattes i et møde den 15. december, hvor formanden og direktøren informerede om hele forholdet. Overskudet for 1945 androg 257.402 kr. Det foresloges at efterbetale 18 øre pr. kg.

På et bestyrelsesmøde den 16. februar 1946 vedtoges det enstemmigt at gå med til oprettelse af en jysk-fynsk konservesfabrik med tilslutning af ca. 40 slagterier.

Man køber ejendommen Frederiksberggade 11 for 60.000 kr. med det formål her at drive udsalg af slagterivarer.

Generalforsamlingen den 16. marts 1946 indlededes af formanden med udtryk for glæde over, at vi igen kunne mødes under fredelige forhold, hvor der kunne tales frit, men han beklagede, at de prisaftaler, der var truffet med England, viste en nedgang, mens der var prisstigning på alle andre varer.

En følge af den lave pris på svin bliver, at der mangler svin til eksport.

Forslaget om tilslutning til en Andels-konservesfabrik (J.A.K.A.) blev akcepteret af forsamlingen, og bestyrelsen fik fuldmagt til at arbejde videre med slagteriets egne byggeplaner.

Til formand genvalgtes Kr. Rasmussen, og til bestyrelsen Søren A. Sørensen og Magnus Toft og nyvalgtes A. P. Andersen, Sinding, idet P. Resdal frabad sig genvalg.

Vedrørende byggeplanerne bestemtes det på et bestyrelsesmøde den 18. maj 1946 at udbyde slagteriets grund med påstående bygninger til salg og undersøge mulighederne for omforandring af det hidtidige slagteri samt bekostningen.

Med slagteriet i Kalmar afsluttes en overenskomst, hvorefter der kan udveksles slagterifolk mellem slagterierne i Silkeborg og Kalmar.

Slagteriet indmelder sig i blod-albuminfabriken Nafa, Nørre Sundby, og betaler 5600 kr. for at blive medlem.

Ombygning eller nybygning?

I et møde den 18. december 1946 forelagdes tegninger og overslag vedrørende ombygning eller nybygning af slagteriet. Det besluttedes at rette henvendelse til ingeniør Hvirvelkjær om, med henblik på en mulig omforandring af slagteriet, at aflægge et besøg her for at drøfte forskellige ting, derunder også rækkefølgen rent praktisk. Samtidig meddeler man byrådet, at man har vedtaget at bygge slagteriet, hvis det skal være et nyt, på den nuværende plads og giver derfor afkald på forkøbsret til en byggegrund ved Ørnsøvej.

Til behandling på generalforsamlingen havde Laurs Laursen, Rustrup, fremsendt et forslag om, at alle slagteriets arbejdere og funktionærer skulle deltage i slagteriets eventuelle over- eller underskud. Dette forslag nægter bestyrelsen at fremme.

Man køber ejendommen Vestergade 21 til overtagelse 15. januar 1948 for en pris af 168.000 kr.

I 1946 blev der leveret 18.178 svin mod 14.909 året før.

17. april 1947 drøftede bestyrelsen indgående tegninger og udgifter for nybygninger og modernisering af slagteriet, bistået af konsulent Hvirvelkjær, og der var enstemmig tilslutning til planerne.

1. oktober forelå tilbud fra Silkeborg byråd om køb af slagteriet for en pris af 250.000 kr. under forudsætning af, at et nyt slagteri bliver beliggende i Silkeborg kommune. Samtidig tilbyder kommunen slagteriet en grund på Kejlstrupvej for 5 kr. pr. m² plus betaling for vej- og kloakanlæg. Man vedtager at udsætte sagen.

Driftsoverskudet for 1947 blev 36 øre pr. kg. Efterbetalingen udgør 30 øre. Der er slagtet 14,8 % flere svin i 1947 end i 1946.

Det oplyses, at slagteriet leverede svinehoveder til Koopmanns til fremstilling af konserves, da ellers andre slagterier skulle levere dem.

Kontoen for kontraktgrise har været stærkt stigende i 1948 og nåede sidst på året op på et beløb af 266.000 kr.

Op og ned —

På generalforsamlingen den 4. marts 1949 oplystes, at slagtningerne som helhed har været nedadgående, en tid endog så små, at hjemmeforbruget ikke kunne dækkes. I årets løb er der kommet 128 nye andelshavere, hvilket, sagde formanden, er bevis på den tillid, der hersker m. h. t. slagteriets drift. Han gik ud fra, at den fuldmagt, bestyrelsen fik for tre år siden til at påbegynde ombygning og modernisering af slagteriet, stadig står ved magt. I løbet af 1948 er der slagtet 14.794 svin. Byggefonden er nu på 165.000 kr. Slagteriet køber for 137.000 kr. ejendommen Dagmarhus på hjørnet af Østergade og Chr. d. 8's Vej for at få en velbeliggende butik.

Strengere klassificering.

På generalforsamlingen den 10. marts 1950 fremhævede formanden nødvendigheden af en strengere klassificering for at opretholde de markeder, vi har, og bevare det gode renommé, det danske flæsk har. Der har været en fremgang i svineslagtningerne på 92 %. Efterbetalingen var 23 øre pr. kg. Det oplystes, at de nye svineforsøgsstalde er blevet taget i brug, og der er derved opnået, at svinene nu har enkeltværelse mod før 4 grise i samme fold. Om svinebestanden sagde formanden, at den nu var på en passende størrelse i forhold til, hvad der kunne skaffes foder til, og muligvis kunne vi heller ikke afsætte en større produktion til udlandet. Formanden takkede for de 25 år, man havde vist ham den tillid at vælge ham til formand, og erklærede, at han nu ville trække sig tilbage. Fra alle sider takkede man formanden.

Som ny formand valgtes gdr. N. Hedegaard Nielsen, Them. Til bestyrelsen genvalgtes Martin Brink og N. Chr. Larsen og nyvalgtes Edvard Mortensen, Kejlstrup.

I et bestyrelsesmøde 31. august 1950 omtaltes de store slagtninger, man har haft i længere tid, og som har indvirket stærkt på slagteriets økonomi, idet udgifterne bliver uforholdsmæssigt store, og salget til køberne, særlig København, giver for små priser.

Bygning af pølsefabrik vil blive gennemført snarest. Der indrettes nye lokaler til arbejderne til spisestue, bad m. m.

N. Hedegaard Nielsen, Them

Hidtil største omsætning.

Om driftsåret 1950 sagde formanden på generalforsamlingen i marts 1951, at det var det hidtil største, hvad omsætningen angår — det balancerede med 17.836.545 kr., og der er slagtet 43.106 svin.

Direktøren redegjorde for en række anlægsarbejder. Anskaffelse af maskiner, varebil, overgang til vekselstrøm, ombygning af kontorbygning, lagerbygning samt folkestuebygning og pølsefabrik. Formanden genvalgtes, Chr. Berg og Busk Laursen ligeledes. Hans Sørensen, Rustrup, nyvalgtes.

Andelsbanken yder slagteriet et lån på 400,000 kr., der afdrages med 10.000 kr. hvert halvår.

Der afholdes stiftende generalforsamling i Hudecentralen.

Der bevilges 100 kr. til ungdomsarbejdet: dyrkning af egen jord.

Direktørskifte.

Omkring 1. juli 1951 forelå meddelelse om, at direktør Holm ønskede at fratræde til 1. november, da han havde fået tilbud om at overtage stillingen som direktør for Skive Andels-svineslagteri. En række ansøgere meldte sig, og i et møde i august vedtog bestyrelsen enstemmigt at ansætte direktør K. Hauschildt, Ebeltoft, med tiltrædelse 15. oktober.

I første halvår 1951 var der slagtet 27.120 svin mod 20.859 i første halvår 1950. Formanden meddeler bestyrelsen i et møde 28. november 1951, at byggeriet nu nærmer sig sin fuldendelse. Brandforsikringen er forhøjet med 191.000, maskiner 78.000, lager i udsalgene 58.000. Kontraktgrisekontoen er 508.213 kr., hvilket man finder er temmelig rigeligt.

Formanden udtaler mindeord over bestyrelsens næstformand, Magnus Toft, Thorning, der er afgået ved døden.

På generalforsamlingen 7. marts 1952 genvalgtes formanden, N. Hedegaard. Søren A. Sørensen valgtes til næstformand.

Ombygningen af tarmrenseriet iværksættes hurtigst muligt. Det blev færdigt i oktober 1952. Overslaget, 50.000 kr., holdt.

Der klages over, at der stadig leveres svin med fiskesmag.

Der indsendes i 1952 ansøgning om et Marshall-lån på 500.000 kr.

I repræsentantskabsmødet den 3. september udtalte formanden mindeord over Kr. Rasmussen, Riisgård, der var afgået ved døden.

Kontraktgrise for 600.000 kroner.

Slagtningerne er for tiden (sept. 52) store som følge af, at vægtgrænsen er nedsat til 70 kg. Den nye Englandsaftale gav en nedgang i noteringen straks og en større i fremtiden, idet prisen faldt med ca. 40 øre pr. kg. Det menes ikke, at der fremdeles kan indskrives kontraktgrise ubegrænset. Beløbet er nu ca. 600.000 kr.

Sidst på året 1952 opstod strejke på slagteriet, som krævede erstatning for tab. Sagen kom for voldgift, og resultatet blev, at hver arbejder idømtes en bod på 80 kr., og slagteriet tilkendtes 4000 kr. som erstatning for driftstab.

Afsætningen vanskelig.

På generalforsamlingen den 6. marts 1953 sagde formanden, at der sandsynligvis er tilstrækkeligt store leveringer af svin både her og i andre lande, så det vil ikke være nødvendigt at forøge svinebestanden. Priserne på svin er faldet stærkt, og afsætningen har været vanskelig i længere tid. Der vedtoges enstemmigt et

forslag fra bestyrelsen om oprettelse af en driftsfond. Formanden genvalgtes, ligeledes genvalgtes Søren A. Sørensen, Mollerup, som næstformand, og Chr. Berg, Voel, som sekretær. Slagteriets mangeårige revisor, S. Skovlund, Balle, frabad sig genvalg.

Der oprettes en driftsfond

8. april 1953 holdtes ekstra generalforsamling med eneste punkt: Oprettelsen af en driftsfond, hvilket forudsatte følgende tilføjelse til slagteriets vedtægter:

»Forinden muligt overskud udbetales, tilbageholdes der af dette 2 kr. pr. leveret overskudsberettiget svin, hvilket beløb henlægges til en driftsfond, der ikke skal være fortrinsvis ansvarlig for foreningens forpligtelser, idet medlemmerne er simple kreditorer i tilfælde af en konkurs eller likvidation for de beløb, der henstår på deres respektive driftskonti.

De beløb, der tilbageholdes, forrentes ikke, men kommer til udbetaling ved afslutningen af det regnskabsår 5 fulde år efter afslutningen af det regnskabsår, hvori de enkeltes beløb er tilbageholdt.

Såfremt salg af ejendom finder sted, tilhører det indestående beløb sælgeren og kan af denne kræves udbetalt ved regnskabsårets afslutning, forudsat at vedkommende ikke på dette tidspunkt har leveringspligt over for slagteriet.«

Forslaget vedtoges enstemmigt.

Som led i ombygningerne på slagteriet vedtoges det at udføre det fornødne m. h. t. kølerum og saltningskummer samt fedtsmelteri.

I et bestyrelsesmøde 18. december 1953 oplystes, at klassificering vil blive indført fra 1. januar 1954. Der er solgt store partier søer og fede svin til Tyskland, og ventelig kan der afsættes en del til Rusland. For 1953 efterbetales 22 øre pr. kg. Til driftsfonden henlægges 120.922 kr.

Ved generalforsamlingen 5. marts genvalgtes formanden, N. Hedegaard Nielsen. Som revisor nyvalgtes amtsrådsmedlem Georg Mikkelsen, Sinding.

Det oplystes, at udgifterne til ombygningen er blevet en del større end overslaget på grund af forskellige uforudsete arbejder.

Paa generalforsamlingen i 1955 foreslog Laurs Laursen, Rustrup, at slagteriets 50 års jubilæum markeredes ved en fest for andelshavere og funktionærer.

Hans Sørensen, Rustrup, ønskede at nedlægge sit hverv som medlem af bestyrelsen. I stedet for valgtes Gunnar Rasmussen, Salten.

I et repræsentantskabsmøde 3. maj 1955 meddelte formanden, at ombygningen og moderniseringen var tilendebragt, ligesom også installationer af maskiner og køleanlæg.

Det oplyses, at produktionen af slagterisvin nu er så stor, at det kniber med afsætningen.

Den 31. august 1955 meddelte direktøren, at noteringen for flæsk i England har været i stigning de sidste måneder og er nu 90 sh. over den pris, der betales for dansk flæsk pr. cwt.

I et bestyrelsesmøde 10. februar 1956 meddelte formanden, N. Hedegaard Nielsen, at han ikke ville modtage genvalg som formand.

2 millioner kroner til moderniseringen.

På generalforsamlingen 2. marts 1956 oplystes, at ombygningerne og nybygningerne på slagteriet samt anskaffelse af nye maskiner ialt andrager 2.038.867 kr.

Til formand nyvalgtes Søren A. Sørensen, Mollerup. Til bestyrelsen nyvalgtes Arne Brendstrup, Nisset, og P. Jepsen, Christianshede.

I et møde 13. august 1956 besluttedes det at bygge et nyt kreaturslagteri. Overslagssum ca. 280.000 kr.

Den engelske bacontold træder i kraft 1. oktober 1956.

Den elektriske bedøvning af svinene er begyndt.

Bestyrelsen vedtog den 13. marts 1956, at slagteriet går sammen med slagterierne i Skive, Viborg, Hadsten, Hammel og Bjerringbro om en forsøgsstation for svin. Stationen bygges i Faldborg ved Rødkjærsbro.

Slagtningerne i 1956 faldt ca. 15 %. Der er slagtet 61.018 svin. Kontraktgrisekontoen er nu ca. 850.000 kr. Der efterbetales 20 øre

pr. kg. Det betones, at selv om der havde været 10.000 flere svin til slagtning, ville udgifterne ikke have været større. Noteringen i det sidst forløbne år har været noget højere, end der var regnet med.

På generalforsamlingen i marts 1956 rettede formanden, Søren A. Sørensen, en appel til andelshaverne om at stå sammen om slagteriet og levere deres svin der, hvilket understøttedes fra flere sider.

Ingvard Jensen, Flensted, nyvalgtes til bestyrelsen.

I et repræsentantskabsmøde i foråret 1957 oplyste direktøren, at man i flere måneder har kørt med en stram notering, d. v. s. at der i forholdet mellem baconpris og afregningspris til leverandørerne er levnet slagteriet en meget lille fortjenstmargin. Man drøftede misforholdet mellem eksportprisen og hjemmemarkedsprisen og fandt, at det bør ændres på en eller anden måde.

Desværre oplevede man atter en overfyldning af markedet, hvilket i løbet af sommeren 1957 førte til så store prisnedslag, at baconprisen først i oktober blev den laveste siden langtidsaftalernes ophør.

Den således indtrådte misere førte til forhandlinger mellem baconproducenterne i Danmark, Holland og England med henblik på en stabilisering af markedsforholdene, — disse forhandlinger vil foreløbig blive videreført.

Første personale

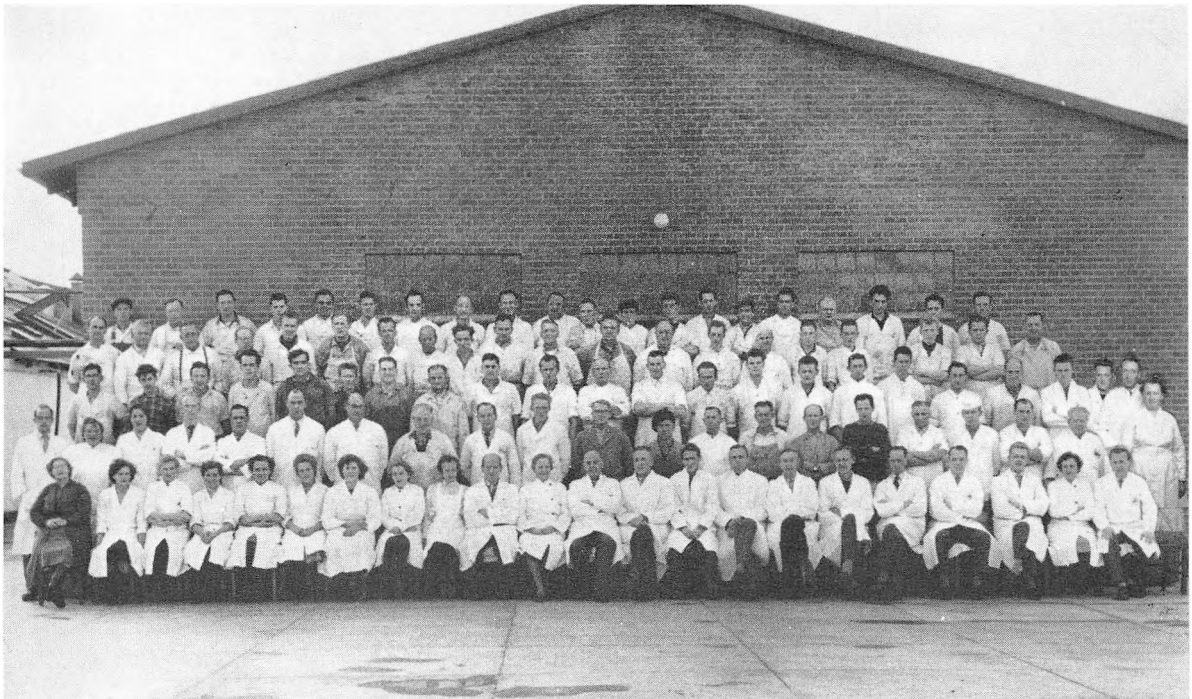

Nuværende personale

DIREKTØREN OM UDVIDELSEN

Når jeg med nogle få linjer bidrager til udgivelsen af dette jubilæumsskrift, vil jeg inledningsvis gerne give udtryk for den glæde, jeg følte ved den 1. november 1951 at overtage direktørstolen efter direktør Holm. Foruden den rent ambitiøse glæde, som vel er menneskelig forståelig, kom også glæden ved at skulle i gang med den store og interessante opgave, der forestod med slagteriets ombygning.

Allerede et par år før min tiltrædelse var man i gang med det byggeri, der nødvendigvis måtte gå forud for ombygningen af selve svineslagteriet, idet en del af det gamle pølsemageri optog plads, som måtte anvendes til udvidelsen. Først blev folkestuebygningen bygget. Dernæst gik man i gang med pølsemageriet, til hvilket formål størsteparten af slagteriets have blev taget ind. Placeringen kunne ikke være bedre, idet afdelingen kom til at ligge i naturlig forbindelse med slagteri og ekspedition.

Umiddelbart før jul 1951 blev det nye pølsemageri taget delvis i brug og nogle få måneder senere helt. Herefter gik vi straks i gang med tarmrenseriet, der var i en sådan forfatning, at veterinærmyndighederne forlængst havde kasseret lokalerne. Kun ved løfte om, at et nyt tarmrenseri ville blive bygget snarest gørligt, opnåede vi dispensation til overhovedet at anvende lokalerne.

Så fulgte i årene 1953—55 ombygningen af det egentlige slagteri, og heldigvis skred arbejdet hermed så hastigt frem, at vi stort set kunne gøre brug af den større kapacitet, ombygningen medførte, da stigningen i slagtningerne fandt sted. Hvordan vi ellers på forsvarlig vis skulle have klaret baconbehandlingen med en stigning fra knap 49.000 svin i 1952 til godt 69.000 svin i 1954, er det vanskeligt at få øje på.

Sidste etape i byggeprogrammet indledtes med bygning af nyt kreaturslagteri og dertil hørende kølerum samt fryseri. Kreaturslagteriet kunne tages i brug i februar i år, medens kølerum og fryseri først kunne tages i brug i løbet af juni måned, og hermed skulle vi så have et slagteri, der på alle måder er ført op til tidens krav: hygiejnisk, smukt og hensigtsmæssigt indrettet og med en kapacitet, som i perioder med store slagtninger og overliggende bacon har vist sig værdifuld.

De investerede summer til bygninger, maskiner og tekniske installationer ser således ud:

1950:	Barak og kontorbygning ..	kr.	32.932 00
1950-51:	Folkebygning	-	114.957 00
1951:	Garage	-	13.861 00
1951:	Brolægning	-	15.664 00
1950-52:	Pølsemageri	-	464.199 00
1952:	Tarmrenseri	-	69.302 00
1953-55:	Fedtsmelteri		
	Maskinstue		
	Drænerum		
	Saltekælder	-	635.037 00
	Slagtegang		
	Ekspedition		
	Kølerum		
1956-57:	Kreaturslagteri		
	Rest svineslagteri	-	333.640 00
	Materialehus		
		Kr.	1.679.592 00
1950-57:	Maskiner, inventar, installationer pr. 1-11-57	-	754.212 00
		Kr.	2.433.804 00

Der er grund til for mig at benytte denne lejlighed til at takke tidligere og nuværende bestyrelse samt direktør Holm, Skive, dels fordi de har erkendt, at byggetanken var moden, og dels fordi den måde, hvorpå det første byggeri blev grebet an, gjorde det muligt at gennemføre det øvrige byggearbejde, så vi i dag står med et

fuldt moderne slagteri. Naturligvis ville det have været rarere, om hele byggeriet kunne have været gennemført noget før. Det ville i så fald have været billigere og afskrivningsperioden større, men krigen og efterkrigstidens byggerestriktioner forbød desværre dette.

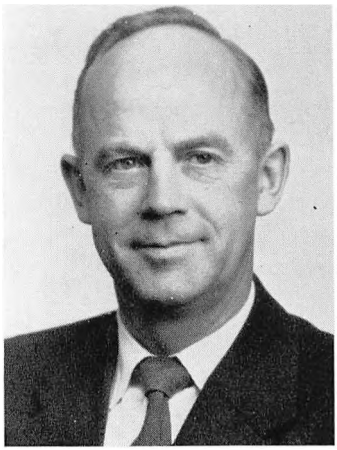

Direktør K. Hauschildt

Det har tidligere været på tale, at slagteriet skulle flyttes uden for byen eller til byens udkant. Dette ville naturligvis have medført en nemmere og mindre smertefuld overgang fra gammelt til nyt, men jeg er overbevist om, at det nu foretagne byggeri er billigere, og så har vi ikke mindst bevaret slagteriets gode beliggenhed i byen.

Det var ikke altid let under byggeriet at give det daglige arbejde sin rette udførelse, men ved mestrenes og arbejdernes velvillige indstilling og vel også med udsigten til bedre og lysere arbejdslokaler gik det over forventning godt. Samarbejdet mellem håndværkerne og deres udmærkede måde at tilrettelægge arbejdet på har i væsentlig grad fået det hele til at gå lettere.

Modsat i dag var det dengang lettere og til gunst for byggeriet at manøvrere imellem forskellige afsætningsformer for flæsket. Vi var gennem langtidsaftalen sikret en god afsætning og havde ikke nogen egentlig overproduktion, derfor kunne vi, endda ofte med en ikke ringe merpris, skære vore svin op i perioder, hvor salte-, dræne- og kølerum blev bygget, og hvor vore muligheder for baconbehandling var stærkt begrænset. Sådan ser det desværre ikke ud i dag. Den eftertragtede mammon hænger ikke på træerne. Markedet er køberens og konkurrencen derfor hård. Tidligere bifortjenstmuligheder er forsvundet og nye må søges oparbejdet. Dette kan dog ikke ske fra i dag til i morgen, men så

meget bedre er det, at vi har vort produktionsapparat i orden og kan spille på praktisk talt alle strenge inden for branchen.

Her som i det praktiske landbrug er det omkostningerne, der tynger, og rentebyrden er naturligvis et handicap, men alt i alt ser jeg fra et internt slagterimæssigt synspunkt fremtiden roligt i møde, naar man fra alle sider søger at holde omkostningerne nede. Jo flere svin til slagteriet, des mindre omkostninger pr. gris. Derfor vil jeg med alle gode ønsker for slagteriets fremtid føje ønsket om godt sammenhold fremover.

K. Hauschildt.

I engelsk havn

FORSØGSVIRKSOMHEDEN

Som et betydningsfuldt led i svineavlen har forsøgsstationen *Vejballegaard* virket i mere end 25 år. Den blev startet af de fire slagterier Bjeringbro, Hadsten, Hammel og Silkeborg i forbindelse med områdets landbo- og husmandsforeninger. Stationen er blevet ledet af et forsøgsråd repræsenterende de interesserede parter, og slagterierne har båret omkostningerne ved stationens drift.

I nogle år var dog Bjerringbro og Silkeborgs slagterier udmeldte, men det er forlængst et overstået stadium. Stationen har hele tiden været installeret på Vejballegård, og virksomheden har bestået i, at der kunne sendes afkom efter kårede søer og orner til undersøgelse for trivelighed og flæskekvalitet. De forskellige hold fodres ganske ens, og ved slagtningen foretages en bedømmelse af slagtekvalitet, ligesom der føres regnskab over holdets foderforbrug. Når resultaterne blev så tilfredsstillende, skyldes det ikke mindst, at man har haft dygtige og indsigtsfulde forsøgsværter, først Vejballegårds daværende ejer, P. J. Jensen, og senere forpagter K. Mønsted, ligesom også konsulent A. Jelsbak, Hammel, har udført et påskønnelsesværdigt arbejde som forsøgsleder og sekretær i hele perioden, der jo er afsluttet nu, da Vejballegårds Forsøgsstation er nedlagt, og arbejdet videreføres på den nye svineforsøgsstation »Midtjyden« ved Rødkjærsbro, hvorom foruden de fire slagterier Hadsten, Bjerringbro, Silkeborg og Hammel også Viborg og Skive er gået i samarbejde.

»Midtjyden« ledes som Vejballegård af et forsøgsråd, hvis formand er gdr. Nydam Jensen, Lyngå, der også var formand for Vejballegård-stationen. Medlemmer af rådet er iøvrigt propr. S. Spanner, Skjoldelev, gdr. Jørgen Pedersen, Højholt, Chr. Berg, Voel, Otto Pedersen, Rødding ved Viborg, Aage Lidegaard, Bøn-

Svineforsøgsstationen »Midtjyden«: Rejsegilde

ding ved Skive, Svend Damgaard Nielsen, Hadsten, Ingv. Christensen, Hadsten, P. M. Pedersen, Mågården, P. Giversen, Sødal, Aage Odgaard, Tøndering, Viktor Taankvist, Vadsted, Laurits Christensen, Voel, Viggo Jensen, Vinkel, og Thorvald Jensen, Balling. Som kasserer er valgt Chr. Berg, Voel, og bestyrelsen har iøvrigt valgt et forretningsudvalg på fem medlemmer. Konsulent A. Jelsbak fortsætter som forsøgsleder, og som forsøgsassistent er ansat Henning Hammershøj, Roskilde. Byggegrunden skænkede Rødkjærsbro Borger- og Haandværkerforening, og den samlede udgift til anlægget ligger omkring 250.000 kr. Al sagkundskab hævder, at man her har landets mest moderne svineforsøgsstation.

EKSPORT-SVINESLAGTERIERNES SALGSFORENING

Fremsendt af salgsforeningen

Helt op til mellemkrigsårene — bortset fra tiden omkring den første verdenskrig — foregik afsætningen af vore landbrugsprodukter til eksport under forholdsvis frie former uden nævneværdig indgriben fra de statslige myndigheders side, men da England som følge af den økonomiske verdenskrise i begyndelsen af 1930erne indførte kontingentering af sin import, medførte dette for Danmarks vedkommende bl. a. oprettelsen af de landbrugsministerielle eksportudvalg, herunder baconudvalget og fedteksportudvalget. Udførselskontrollen med alle slagteriprodukter blev af landbrugsministeriet overdraget til baconudvalget og fedteksportudvalget, og efter den anden verdenskrigs udbrud i september 1939 blev eksportsalget af bacon og svin centraliseret i baconudvalget. Efter besættelsen den 9. april 1940 blev baconudvalget officielt eneeksportør af alle danske slagteriprodukter med undtagelse af specielle konserveskontingenter samt visse affaldsvarer, for hvilke fedteksportudvalget gav udførselstilladelse.

Efterkrigstidens lettelser i handelssamkvemmet, liberaliseringsbestræbelserne og de politiske forhold i Danmark gjorde det i løbet af 1949 klart, at eksportudvalgene ikke kunne fortsætte som landbrugsministerielle. Denne situation gav anledning til drøftelser mellem landbrugets organisationer om oprettelse af egne eksportforeninger til at afløse de landbrugsministerielle eksportudvalg.

Drøftelserne mellem slagterierne — andels- og privat-slagterierne — og landbo- og husmandsforeningerne resulterede i oprettelsen af Eksport-Svineslagteriernes Salgsforening. Erfaringerne fra de forløbne år havde vist, at et samarbejde om eksporten mel-

lem samtlige slagterier, således som det havde fundet sted i eksportudvalgene, var af stor værdi ikke alene for landbruget, men for landet som helhed. Der var blevet gennemført mange store eksportforretninger, som det ikke havde været muligt at gennemføre uden et centralt salgsapparat, og man anså det for givet, at det ikke ville være muligt fremover at opretholde en acceptabel pris for vore varer, dersom hvert slagteri skulle handle for sig og derved konkurrere med de øvrige slagterier. I særdeleshed ville en central salgsorganisation være nødvendig i samhandelen med de lande, der havde centralt indkøb.

K. Røhr-Lauritzen

Som i sin tid ved andelsslagteriernes start mødtes bestræbelserne for oprettelsen af landbrugets egne salgsorganisationer af megen modstand, bl. a. fra kredse, som hævdede, at afsætningen af landbrugets varer kun vedkom handelen. Man brugte alle midler for at lægge de nye organisationer hindringer i vejen. Det blev hævdet, at man ville skabe monopoler og sætte handelen ud af spillet. Disse påstande blev tilbagevist fra landbrugets side. Man ønskede tværtimod et nært samarbejde med handelen og havde ikke til hensigt at bremse de private eksportørers initiativ. På den anden side ønskede man ikke, at de private eksportører skulle søge at vinde markeder ved at underbyde hinanden på producenternes bekostning.

Siden salgsforeningens start den 1. april 1950 har der da også været et omfattende samarbejde med de private eksportører, for så vidt angår eksporten til tredielandsmarkederne.

Salgsforeningens love blev vedtaget på stiftermøde og generalforsamling den 22. februar 1950. I formålsparagraffen siges det

blandt andet, at organisationens formål er varetagelse og fremme af medlemmernes interesser ved afsætningen til eksport af svin af alle kategorier, affald, tarme og fedt samt andre produkter af enhver art fremstillet helt eller delvis heraf.

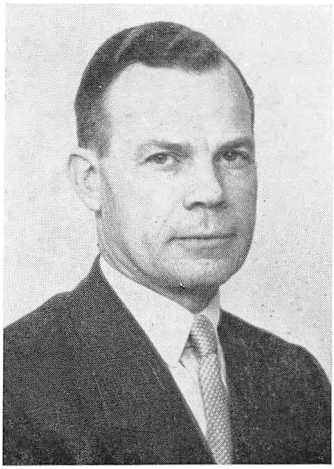

Direktør Behnke

Med hensyn til gennemførelsen af nævnte formål fremhæves:

1) at organisationen selv eller gennem andre eksportører, herunder medlemmerne, foretager salg af medlemmernes produkter til eksport.
2) at organisationen forhandler med danske og/eller udenlandske myndigheder eller organisationer om afsætningsforhold.
3) at organisationen arbejder for formålstjenlig kvalitetsforbedring og standardisering af medlemmernes produkter og gennemfører den nødvendige kontrol dermed.
4) at organisationen iøvrigt i forekommende tilfælde varetager svineproducenternes alm. produktions- og afsætningsinteresser.

Foreningens højeste myndighed er generalforsamlingen, som dannes af 9 medlemmer af andelsslagteriernes fællesbestyrelse og 4 medlemmer af privatslagteriernes organisations bestyrelse samt en repræsentant for De samvirkende danske Landboforeninger og en repræsentant for De samv. danske Husmandsforeninger.

Bestyrelsen består af 9 medlemmer, 5 fra andelsslagterierne og 2 fra privatslagterierne samt et medlem valgt af De samv. danske Landboforeninger og et medlem valgt af De samv. danske Husmandsforeninger. Samtlige andels- og privatslagterier har fra starten været medlemmer af salgsforeningen.

Foreningens kapital består af den grundkapital, der ved baconudvalgets ophør blev overført til salgsforeningen, plus de henlæg-

gelser, som senere har fundet sted. Kapitalen er bogført på de enkelte medlemmers kapitalkonti, idet grundkapitalen er fordelt i forhold til slagtningen i tidsrummet 1943—47 incl. og de senere henlæggelser i forhold til de enkelte slagteriers slagtninger i de pågældende regnskabsår.

En af salgsforeningens vigtigste opgaver har siden starten været tilrettelægningen af baconleverancerne til Stor-Britannien, men ogsaa på tredielandsmarkederne har salgsforeningen i de forløbne år haft et ikke ubetydeligt salg af svin, søer og andre slagteriprodukter. Omsætningen har i de forløbne 7 år været:

	Bacon og svin til Stor-Britanien	anden eksport	ialt
1950 (3/4 år)	427.000.000 kr.	122.000.000 kr.	549.000.000 kr.
1951	689.000.000 -	264.000.000 -	953.000.000 -
1952	918.000.000 -	71.000.000 -	989.000.000 -
1953	1.046.000.000 -	165.000.000 -	1.211.000.000 -
1954	1.038.000.000 -	239.000.000 -	1.277.000.000 -
1955	1.002.000.000 -	193.000.000 -	1.195.000.000 -
1956	1.310.000.000 -	145.000.000 -	1.455.000.000 -

Salgsforeningen har i de syv år udbetalt et samlet beløb på ca. 15 millioner kroner i renter og overskud til medlemmerne og forøget kapitalen fra ca. 9 til ca. 22 millioner kroner, efter at alle omkostninger, herunder udgifterne til baconkontrollen og til Slagteriernes Forskningsinstitut er afholdt.

Salgsforeningen falder ind som et naturligt led i den udvikling, der tog sin begyndelse i slutningen af forrige århundrede. Afsætningen til eksport er en naturlig afslutning på den proces, der startes ved produktionen af svin hos landmanden, og ved at udbudet af slagteriernes hovedprodukter er samlet i salgsforeningen, står slagterierne stærkere over for den udenlandske efterspørgsel. Det er især vigtigt med den nuværende store svineproduktion. I tilfælde af afsætningsvanskeligheder — som i 1930'erne — ville slagterierne stå meget svagt uden et stærkt salgsapparat. Salgsforeningen har mulighed for i hvert fald i en kortere periode at lægge på lager, og kun salgsforeningen med det samlede udbud er i stand til at indgå i de helt store kontrakter med udenlandske købere. Heri ligger salgsforeningens betydning for dansk landbrug.

D.B.C. – DANISH BACON COMPANY

har gennem årene spillet en betydelig rolle m. h. t. afsætning af dansk bacon på det engelske marked. Firmaet blev startet af vor landsmand Charley Hansen — han var søn af en københavnsk fedevarehandler, men tilbragte en stor del af sin barndom på en sjællandsk bondegård, der tilhørte hans bedstefar, og dette møde med det landbrugsmæssige blev nok retningsgivende for ham, — ikke at han i bogstavelig forstand tog fat som landmand, men han glemte ikke, hvad der foregik derude, hvor græsset gror og produkterne bliver til.

Efter en kort læretid som kolonialhandler brød han af og rejste til England og fik ansættelse på den senere generalkonsul Harald Fabers kontor, rejste hjem og aftjente sin værnepligt, tog til England igen og startede forretning i Manchester, opgav det og rejste til Canada, men vendte tilbage til England og kom ind i levnedsmiddelbranchen, og der blev han med specielt sigte på baconhandelen.

Herunder fostrede han den idé, at danske andelsslagterier skulle starte et salgskontor i England, og i kraft af en enestående energi og arbejdsevne førte han idéen til sejr. Men der var store vanskeligheder at overvinde forinden. I de første år solgtes flæsket fra andelsslagterierne på den måde, at det sendtes til England i konsignation til agenter, som for en provision på 3 pct. videresolgte det til grossererne. Det var ikke nogen god metode. Mellem agenterne og fedevaregrossererne blev der truffet aftaler, dannet ring, således at kommissionærerne kun måtte sælge til ringens grossister og disse igen kun købe fra ringens agenter, og man enedes om den pris, der skulle afregnes til de danske slagterier. Man var altså fuldstændig herre over, hvor meget danskerne skulle

have for flæsket, d. v. s. man sikrede sig selv en rundelig fortjeneste. Men Charley Hansen gennemskuede ret hurtigt denne metode og besluttede at bekæmpe den. Han udarbejdede sammen med direktøren for firmaet Maypole en plan gående ud på, at de danske slagterier skulle oprette eget salgskontor i London. Rådede man først over flæsket fra flertallet af de danske andelsslagterier, ville det ikke være muligt at undvære dette flæsk på det engelske marked, og ringen ville være brudt.

Chefdirektør Frank Herbert

Planen blev herhjemme budt velkommen, og andelsslagterierne indvarslede til et møde for at tage stilling til den. Det viste sig imidlertid, at adskillige af slagterierne havde så mange betænkeligheder, at planen ikke på stående fod kunne føres ud i livet.

Men kort efter tilbød slagterierne i Holbæk, Nykøbing F. og Slagelse Charley Hansen deres flæsk i kommission. På denne basis startedes Danish Bacon Agency Ltd. med Ch. Hansen som administrerende direktør. Det skete i foråret 1902, og i løbet af et årstid kom yderligere 4 slagterier til, så der ialt var 7. Dermed havde man så meget flæsk, at der måtte regnes med det, og ringens magt var nu stærkt på hæld.

I 1906 var tiden moden til gennemførelse af Charley Hansens plan, at danske slagterier selv skulle eje firmaet, og på et møde i Fåborg startedes D. B. C. — Danish Bacon Company Ltd., som dog først kom i virksomhed foråret 1907.

Formen blev et engelsk-dansk aktieselskab, hvori til enhver tid mere end halvparten af aktierne skal være på danske hænder, for tiden 60 pct. Iøvrigt er der adskillige gange uddelt friaktier. Virksomheden begyndte først på året 1907. Grundlaget var, at

firmaet for en ydelse på 2 pct. overtog salget af flæsk. Overskudet skulle deles i to parter, den ene til slagterierne, den anden som bonus til køberne i England. Omsætningen steg støt, idet flere og flere slagterier sluttede sig til, og der oprettedes salgsfilialer rundt om i England. Silkeborg Andels-svineslagteri sluttede sig til Danish Bacon Company 1. januar 1911.

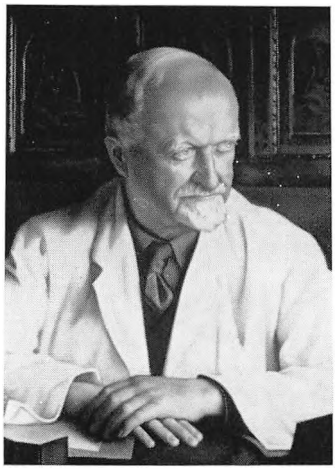

D. B. C.s stifter, dir. Charley Hansen

Under den første verdenskrig, da handelen med Danmark var afbrudt, begyndte D. B. C. at handle med andet end danske landbrugsvarer. Man havde valget mellem likvidation eller at tage fat på handel nu, hvor der var at handle med. Denne handel gik så godt, at man stadig har holdt fast ved den, under sidste krig endda i meget stort omfang. Tiåret 1942—52 gav en omsætning lige så stor som de foregående 40 år. Næst efter de engelske brugsforeninger er D. B. C. verdens største forretning i fødevarer. Gennem D. B. C. eksporteres danske landbrugsvarer verden over.

— — —

D. B. C.s ledelse har fremsendt en hilsen og siger heri:

Når vi ved jubilæet gratulerer vore venner i Silkeborg, må vi udtrykke vor glæde over den konstante udvikling og modernisering, som vi har været vidne til i de forløbne år, og med vore ønsker for fremtiden udtaler vi vor forvisning om, at Silkeborg fortsat vil følge tidens krav, hvilket vil bringe tilfredsstillelse og sukces til fælles styrke.

SCHAUB & CO.

I 1921 overtog en række slagterier, deriblandt Silkeborg, tarmfirmaet Schaub & Co.s Fabriker A/S, Esbjerg. Selskabet blev derefter omdannet til et andelsselskab med begrænset ansvar.

Schaub & Co. er startet i Esbjerg i 1893 som datterselskab af det tyske firma i Hamburg af samme navn. I 1907 åbnede firmaet en filial i København, der året efter overtog et en gros firma i slagteri-produkter (slagteri-affald), for endelig i 1920 at påbegynde kommissionsforretning i Københavns Flæskehal.

Tarmforretningen drives fortsat fra Esbjerg, og man har af de slagterier, der ejer firmaet, og som derfor har pligt til at levere os deres svinetarme, overtaget driften af disse slagteriers tarmhus. Slagterierne, der købte firmaet, var i forvejen leverandører af svinetarme.

De fik således i 1921 hele forretningen, både Esbjerg og København, med affaldshandel og kommissionsforretning. Især den sidste forretning er blevet meget stor og er den absolut førende i sin branche på flæsketorvet.

Daværende formand for Silkeborg Andels-Svineslagteri, A. C. Jensen, blev andelsselskabets første formand, men han trådte tilbage efter et års forløb. Selskabets nuværende leder såvel af Københavns- som Esbjerg-afdelingen er direktør Mads N. Nielsen. Han har været ansat i firmaet siden 1913. Da direktør Nielsen i 1932 tiltrådte som leder i København, havde hele firmaet en omsætning på 7 millioner, medens omsætningen i 1956 var 146 millioner, deraf Københavns-afdelingen 132 millioner, hvilket dog naturligvis for en stor del beror på, at de samme varer i 1956 er betydeligt mere værd end i 1932, men alligevel er omsætningen i disse år fordoblet adskillige gange.

Københavns-afdelingen er blevet udvidet og har på nuværende tidspunkt fire afdelinger: een afdeling for salg af kød og læsk, een for salg af slagteri-affald, een for salg af fjerkræ og æg samt een afdeling for salg af tarme og krydderier. Alle fire afdelinger arbejder for såvel hjemmemarkedet som eksport, der er i stadig stigning.

Direktør Mads N. Nielsen

Indeværende år tegner til at blive rekord, idet omsætningen allerede for denne afdeling for første halvår beløb sig til ca. 80 millioner, og såfremt dette fortsætter, vil årsomsætningen blive betydeligt større end det foregående år.

Afdelingen i Esbjerg har gennem årene oparbejdet et anerkendt produkt af svinetarme, hvis varemærke, »stjernemærket«, er kendt over hele jorden og anerkendt som et af de bedste mærker inden for svinetarme. Vi sælger vore produkter i tre verdensdele: Europa, Amerika og Afrika og har forbindelser over hele jorden. Hvad der har været til gavn for afsætningen, er centralt salg af tarme, og derigennem er der skabt en firmavare, som kunderne ved, at de roligt kan købe, og vort varemærke garanterer for varens kvalitet.

Gennem Schaub & Co. har et andelsselskab for første gang vist, at et sådant selskab kan hævde sig på flæskehandelens område i København. Man blev ret snart klar over, at der måtte regnes med firmaet, som nu er det førende i branchen. Som en sidste udvidelse er der forsøgsvis begyndt et oversøisk salg af kødkonserves samt andre tilberedte kødvarer. Om det vil lykkes på dette område at gøre en indsats, kan man endnu ikke udtale sig om.

HUDE-CENTRALEN

Huder og skind er ikke et biprodukt.

Som et led i bestræbelserne for efterhånden selv at varetage afsætningen og en mere rationel udnyttelse af slagteriernes biprodukter rettedes opmærksomheden sidst i trediverne mod handelen med huder og skind.

Et i 1940 nedsat arbejdsudvalg med *K. Røhr Lauritzen,* Demstrupgård, som formand indvarslede til møde den 6. marts 1941 i København med det formål at stifte et andelsselskab ved navn Hudecentralen, a. m. b. a., men på grund af krigen og de deraf opstående ekstraordinære forhold lykkedes det ikke det nystiftede selskab at opnå autorisation til som grossist at forhandle slagteriernes huder og skind, og man måtte stille sagen i bero og afvente normale forhold.

I 1951 var betingelserne for sagens heldige gennemførelse til stede, idet maksimalprisordningen for huder og skind blev ophævet, og onsdag den 25. juli 1951 afholdtes stiftende generalforsamling. Initiativtagerne havde den glæde at se de fleste danske andelsslagterier, enkelte privatslagterier, alle andelskødfoderfabrikker samt D. L. K. og Andels-Kreatur-Eksportforeningen som medlemmer af den nystiftede salgsorganisation. Endvidere indmeldte Oxexport sig straks efter, at Hude-Centralen var kommet i gang med det praktiske arbejde.

Efter de mange års ventetid var man selvfølgelig ivrig efter hurtigst muligt at komme i gang, og man besluttede at indrette to samlelagre, det ene i Århus til varerne fra Midt- og Nordjylland, det andet i nærheden af København til varerne fra Sønderjylland og Øerne.

Da det var umuligt at finde egnede, centralt beliggende lagerlokaler, vedtoges det at opføre moderne, til formålet specielt konstruerede varehuse.

Varemodtagelsen påbegyndtes den 1. februar 1952 i et gammelt hudelager i Århus og i et par ladebygninger i Herlev, og i løbet af et års tid var, foruden hjemmemarkedet, kontakten sluttet med en lang række europæiske og oversøiske forbindelser, og resultatet er i dag, at tre fjerdedele af varerne bliver eksporteret.

Direktør Leif Schrøder

Huder og skind har hidtil fejlagtigt været betragtet som et biprodukt i stedet for det, de er, nemlig en for læderindustrien vigtig råvare, der har krav på den bedste og mest omhyggelige fagmæssige behandling.

Hude-Centralen, der er mellemled mellem forbrugeren og producenten, er nøje orienteret om begge parters interesse, der jo ifølge sagens natur ikke ligger helt på samme linie.

Vi er klar over, hvilke krav køberen retfærdigvis kan stille til varen, ligesåvel som vi er i stand til at bedømme sælgerens (her er tale både om landmandens og slagteriets) andel i varens beskaffenhed.

Den erfaring, vi sidder inde med, lader os ikke i tvivl om, at et oplysningsarbejde, som både omfatter den daglige røgt og pleje af kreaturerne hos landmanden og afslagtningen af huderne samt deres videre behandling på slagtestederne, vil kunne forbedre de danske huders og skinds kvalitet i endog meget betydelig grad.

Den mergevinst, der kan stilles i udsigt for landbruget, vil årligt beløbe sig til millionbeløb, og da det udelukkende er et

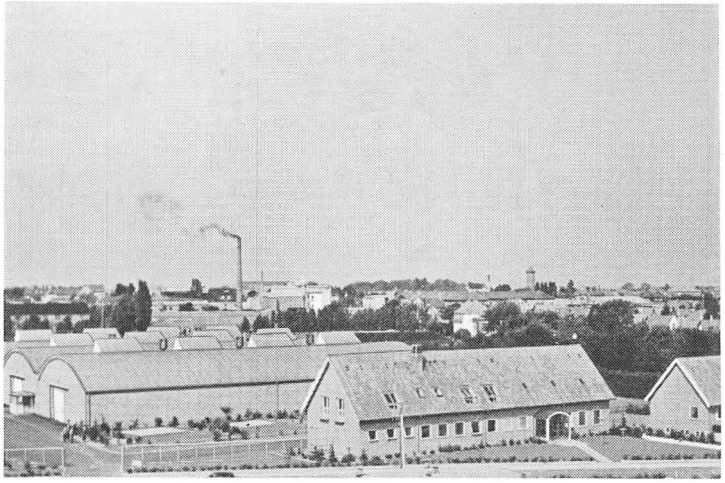

Hude-centralen a.m.b.a., Glostrup

spørgsmål om mere omhu og større påpasselighed, skulle dette merudbytte være inden for rækkevidde.

Som et led i vort hudeforbedringsarbejde har vi ladet fremstille en film, der viser huders og skinds behandling fra det levende dyr til den færdige vare, og vi glæder os til ved lejlighed at vise den for Silkeborg Andels-Svineslagteris andelshavere.

Leif Schrøder.

J. A. K. A.

At stå sammen og løfte i flok, når store opgaver skal løses, er vel styrken i den danske andelsbevægelse.

Et af de sidste forsøg inden for slagteriernes kreds er JAKA, der i Brabrand har bygget Skandinaviens og Nordeuropas mest moderne kødkonservesfabrik.

Det var store forestående opgaver, de 19 jyske andelsslagterier så det første resultat af, da man den 25. september 1954 kunne indvie det nye fabrikasanlæg. Fabrikken blev færdig på et tidspunkt, hvor tiderne for konservesindustrien som helhed var vanskelige. Vanskeligst stillet måtte naturligvis en ny virksomhed være, navnlig når denne virksomhed var planlagt for en storproduktion, som i begyndelsen ikke kunne udnyttes, og de tilsluttede slagterier har gennem de nu forløbne tre år mærket, at storindustri ikke opbygges fra den ene dag til den anden.

Men et ubrydeligt sammenhold og en næsten urokkelig tillid til, at planerne kunne gennemføres, gav mod og lyst til, uanset skeptikeres udsagn, at fortsætte. Uden at faa skyld for at være for stor optimist tør man vel skrive, at der nu efter de første tre års arbejde er etableret en ikke ringe afsætningsmulighed for en del af den overskudsproduktion, der netop i disse dage tales så meget om. I denne forbindelse er det værd at bemærke, at utilfredsheden med JAKA's etablering og drift, således som vi enkelte gange har kunnet se i dagspressen, i hvert enkelt tilfælde har kunne føres tilbage til personer, der ikke synes udelukkende at være interesseret i JAKA's trivsel eller i slagteriernes virksomheder i det hele taget.

Fra en spinkel begyndelse med 20—25 mand er JAKA vokset, således at der nu beskæftiges ca. 400 arbejdere og funktionærer,

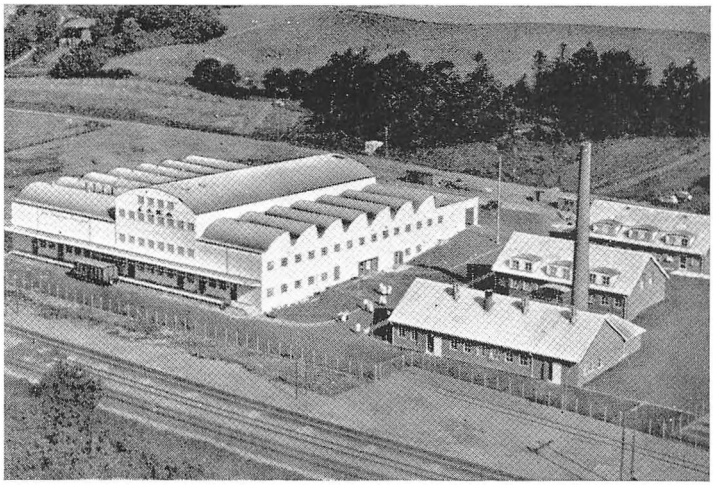

'. A. K. A.s fabriksanlæg i Brabrand

og når planlagte og delvis påbegyndte udvidelser af fabrikken er gennemført, har de jyske slagterier i JAKA etableret en afsætningsmulighed, som utvivlsomt vil vise sig at være meget nyttig for en spredning af svineproduktionen.

Store produktionsmuligheder alene gør det ikke, selv om det er rart, og også en forudsætning, at have produktionsapparatet i orden. Salgsarbejdet er lige så vigtigt, og arbejdet med at etablere afsætning er en interessant opgave. Omsætningen er steget år for år, så fabrikken i øjeblikket fremstiller 120—130 tons konserves af forskellig art ugentlig. Denne produktion spredes hele jorden over til mer end 100 forskellige markeder.

Det er blevet sagt, at arbejdet med at udnytte chancerne på eksportmarkederne øver en tiltrækningskraft, der både er en udfordring og en opfordring til at kombinere drengesind og sportsånd paa den ene side med nøgtern forretningssans og kølige økonomiske overvejelser på den anden. Forsøget på at udnytte disse chancer er så meget mere interessant netop i disse år på grund af den udvikling, der finder sted inden for konservesbranchen.

Denne udvikling er baseret dels på de ændrede spisevaner hos en meget stor del af jordens befolkning, dels på, at den gennemsnitlige levefod for de såkaldte underudviklede lande hver dag forhøjes, samt den enorme befolkningstilvækst, der til stadighed finder sted. Det er vort håb, at JAKA, og dermed de tilsluttede slagterier og producenter, vil kunne drage nytte af denne udvikling. Det er ikke alene vort håb, det er vor overbevisning.

Brabrand, september 1957.

C. Holst.

N.A.F.A., NØRRESUNDBY

Nordjyske Andelsslagteriers Fabrik, Andelsselskab, startedes i 1936. Det var 14 nordjyske andelsslagterier, der tog initiativet til fabrikens oprettelse, og formålet var at oparbejde slagteriernes produktion af blod til albumin, der anvendes i krydsfinérindustrien.

Silkeborg Andels Svineslagteri indmeldtes i oktober 1946 med et indskud på kr. 5600.—.

N.A.F.A. har gennem årene været et yderst værdifuldt aktiv, idet albuminet har indbragt slagterierne væsentligt flere penge, end blodet oparbejdet til blodmel kunne have gjort.

Trods stærk konkurrence har albuminet fuldt ud kunnet hævde sin stilling. Finland har tidligere været hovedaftager, men overgås nu af U.S.A. Der eksporteres endvidere bl. a. til Japan og Indien.

Fra i starten at behandle 3,3 mill. kg blod er der gennem årene sket en væsentlig stigning som følge af, at flere og flere slagterier sluttede op om fabriken, sidste år behandledes der således 12,4 mill. kg blod.

Fabriken har i dag 32 medlemsslagterier, der alle er placeret nord for linien Kolding—Esbjerg. Det højmoderne anlæg er nedskrevet til kr. 11.— og vil stadig være et godt aktiv for medlemsslagterierne.

KRONJYDEN

Kødfoderfabriken »Kronjyden« A. m. b. A. blev stiftet 30. april 1938. Som andelshavere stod: andelsslagterierne i Randers, Hobro, Grenå, Viborg, Ebeltoft og Allingåbro.

Man ville koncentrere behandlingen af disse slagteriers destruktionsvarer på en stor fælles virksomhed for at få den billigst mulige drift og samtidig gå over til en ny og langt bedre fabrikationsmetode ved hjælp af såkaldt »tørafsmeltning« i stedet for den tidligere anvendte »vådafsmeltning«, idet den førstnævnte bevirker, at man får langt mere fedt ud af råvarerne og langt bedre kødbenmel med et højere proteinindhold.

Kort efter den stiftende generalforsamling havde man fundet en velegnet og velbeliggende grund øst for Randers, og byggeriet kom hurtigt i gang, sådan at man kunne påbegynde driften allerede i marts 1939. I tiden siden har virksomheden vist sin fulde berettigelse; der har måttet store udvidelser til, og der er kommet flere andelshavere, således at der i dag er 12, nemlig andelsslagterierne i Hobro, Skive, Randers, Års, Silkeborg, Grenå, Viborg, Bjerringbro, Nibe, Allingåbro, Ebeltoft samt Randers Kvægtorv. Virksomheden står i dag som en af de største og mest moderne i sin art her i landet. Den er opdelt i to afdelinger. en uren afdeling for råvarerne og en ren for færdigvarerne, der består af teknisk fedt til sæbefabrikation og kødbenmel til foderbrug.

Det område, der afhentes selvdøde dyr i, begrænses af Limfjorden mod nord og Århus mod syd, og såvel Salling som Djursland er med i området, og herfra afhentedes i 1956 ca. 32.500 stk. selvdøde dyr, der blev betalt med 950.000 kr. Fra slagterierne blev der i samme tidsrum leveret 6500 tons råvarer, der blev betalt med 1.800.000 kr., og ialt blev der modtaget og be-

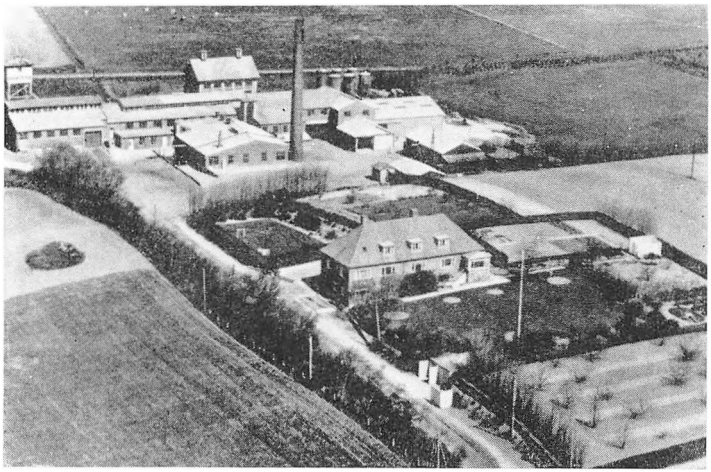

Kødfoderfabriken »Kronjyden« a. m. b. a.

handlet en råvaremængde på ca. 1100 tons, der blev betalt med ca. 2.800.000 kr. Omkostningerne ved indsamlingen og behandlingen af disse varer løb op i 1.565.000 kr., og det er en temmelig stor omsætning, disse specielle råvarer kan beløbe sig til. Af færdige produkter fremstilledes 2750 tons kødbenmel og 1300 tons teknisk fedt, foruden at der solgtes huder og skind for cirka 550.000 kroner.

I sin tid erhvervedes Essenbæk-Ladegård, på hvis areal virksomheden er beliggende, og her er der i de senere år indrettet en forsøgsstation for svineavl med plads til 144 svin. Denne forsøgsstation drives af Kronjyden, men den står under tilsyn af Fællesledelsen for Svineavlens Fremme i Randers Amt. Stationen har hele tiden været fuldt udnyttet, og mange interesserede landmænd har i tidens løb aflagt den et besøg.

EN ØNSKEDRØM GIK I OPFYLDELSE

Silkeborg Andels-svineslagteris direktør i årene 1913—22, *Fritz Bojsen,* Holbæk, sender jubilaren denne friske, fornøjelige hilsen:

Da jeg i sommeren 1913, 26 år gammel, som et ret ubeskrevet blad fik betroet hvervet som leder af Silkeborg Andelsslagteri, gik en ønskedrøm i opfyldelse.

Jeg landede i en naturskøn egn, hvor jeg blev modtaget, synes jeg selv, med åbne arme af en gæstfri og såvel åndelig som handelspolitisk set vågen befolkning. Jeg følte mig straks hjemme. Gode hjælpere fandt jeg der, slagteriets formand, A. C. Jensen, Mollerup, og Rasmus Laursen, Rustrup, ikke at forglemme.

Målt med dagens meterstok var arbejdsforholdene på slagteriet ret primitive, og slagteriet var ikke af de største, men der var gode udviklingsmuligheder til stede.

Lønningerne var små, men tilstrækkelige. Arbejdet på at tilintetgøre den danske krones værdi var endnu ikke begyndt, selv om dansen om guldkalven allerede tog fart i de efterfølgende krigsår. En slagteriarbejders årsløn var kun 1200 kr., men en 10-øre dengang svarede til 100 øre i dag.

En slagterigris (ca. 69 kg sl. vægt) kostede i 1913 ca. 75 kr., og det var tilfredsstillende set fra en producents standpunkt. I 1932 hjembragte en bacongris kun 55 kr.

I de første år af mit ophold i Silkeborg kørte producenterne selv deres grise til slagteriet for at sige farvel til grisene og goddag til direktøren. Derved kom jeg i nær kontakt med andelshaverne og kunne følge med i deres glæder og bekymringer. Det var et godt og sundt grundlag at arbejde på. Det skabte et tillidsforhold, som gav en ung mand et godt rygstød, både i medgangs- og modgangstider.

Gennem indkøb af avlsorner til udstationering blandt slagteriets andelshavere kom jeg i forbindelse med Silkeborg- og Kjellerupegnens dygtige og ansete avlscenter-folk.

Der, og mange andre steder, lærte jeg jysk gæstfrihed at kende, fik udviklet min praktiske viden og fandt mange gode venner.

Så kom den ulyksalige første verdenskrig, der kulminerede i 1918 med delvis udryddelse af den danske svinebestand, flæskekort, som der ingen dækning var for, utilfredshed og børsspekulationer, der bragte ulykke over mange hjem.

Det kneb med at skaffe arbejde til vore folk i slagteriet. Derfor måtte der prøves noget nyt for at holde virksomheden i gang. Slagteriet fik anvist et stort areal med ungfyr langs vejen til Århus, hvor vi selv kunne skaffe os brændsel ved fældning af træer. Det meste af sommeren 1918 tilbragte slagteriets arbejdere ved skovarbejde i dejlige omgivelser.

I slagteriets pølsefabrik påtog vi os for en lokal fabrikants regning at fremstille kunstsmør af kogte kartofler, iblandet salatolie og smørfarve. Der blev fremstillet betydelige partier kunstsmør, og der blev arbejde til mange kvinder som kartoffelskrællere. Kunstsmørret var en ringe erstatning for smør, men det lignede, og det måtte man nøjes med dengang.

I 1915 blev jeg to gange indkaldt til sikringsstyrken og måtte som gammel garder holde vagt ved Kongens hus paa Amalienborg. I min indkaldelsesperiode varetog slagteriets daværende bogholder, Ramsing Jensen, på en fortrinlig måde de løbende forretninger. Ramsing Jensen blev senere direktør for det store Andels-tarmsalg D. A. T.

I Silkeborg fandt jeg min hustru, en datter af korngrosserer Høyrup. To af mine tre børn er født i Silkeborg. Den ældste, gift med dommerfuldmægtig Marquard, er nu fast bosiddende borger i sin gamle fødeby, der har gennemgået en mægtig udvikling siden min bortrejse i 1922.

Jeg tilbragte de lykkeligste dage af mit liv i den skønne stad Silkeborg, og den vil altid stå for mig som de d e j l i g e m i n d e r s b y.

OVER ESBJERG, HORSENS TIL SILKEBORG

En af veteranerne ude i sydvest, gdr. *Edv. Mortensen,* Kejlstrup, skriver disse erindringer:

Jeg overtog gården her i Kejlstrup i 1908 efter min svigerfader, der var andelshaver på Esbjerg Andelssvineslagteri, og jeg valgte derfor også at levere mine svin til dette slagteri. Jeg var særdeles godt tilfreds med denne aftager, den eneste gene var den besværlige transport til Esbjerg. Svinene skulle først køres til Ejstrupholm med hestevogn her fra Hampen, en afstand på 7 km, derfra videre til Ikast, igen 22 km, her blev svinene atter omladet, denne gang til jernbanevogn, hvormed det sidste stykke af turen foregik, alt i alt en transport på 150 km, som det på denne sene måde tog mindst en dags tid at tilbagelægge.

Alle disse besværligheder hørte først op i 1918, da opsamlingsstedet blev nedlagt på grund af den nye Funder—Brammingebane. Nu måtte jeg levere til en opkøber for Horsens Privatslagteri. Dermed slap grisene med en transport til Horsens via Nr. Snede, en tur på kun 50 km. De blev samlet sammen i Nørre Snede, hvor de blev vejet levende og afregnet efter denne vægt, hvad der jo var en strålende forretning for vi landmænd.

Omkring 1919—20 arrangeredes på Hampen jernbanestation en ugentlig modtagelse af svin til henholdsvis Silkeborg Privat- og Andelssvineslagteri, men trods de kun 2 km til stationen vedblev jeg at levere til Nr. Snede. Deres afregningsform var simpelthen ikke til at stå for. Sådan gik det indtil en dag et par år senere, da Andelssvineslagteriet holdt et møde her i Hampen, hvortil jeg, uden at prale var særlig inviteret, idet lederen af mødet var direktør *Kastoft,* en af mine bedste soldaterkammerater. Vi sludrede lidt om gamle dage, og tilsidst fik han mig selvfølgelig overtalt til

at blive andelshaver på Silkeborg Andelssvineslagteri. Deres system og afregningsmåde var på dette tidspunkt ganske udmærket, og jeg blev hurtigt fast leverandør dertil. I løbet af tre år fik jeg det hverv at være slagteriets repræsentant for Nørre Snede og Vrads sogne. Dette arbejde gav mig et godt indblik i andelsarbejdets hele gang. Og jo mere jeg kom ind i slagteriets virke, jo bedre forekom dets idéer og metoder mig. Selvfølgelig fandt jeg også ud af ting, jeg ikke rigtigt bifaldt, blandt andet var der i nogle år ligesom lidt stridighed inden for ledelsen, idet bestyrelsen skiftede flere gange fra at bestå af ene gårdmænd til at bestå af ene husmænd og modsat igen. Det bedste og vigtigste i så stort et foretagende, synes jeg, er et ubrydeligt og fast sammenhold blandt dem, der skal lede det. Derfor er den eneste idelle løsning uden tvivl, at bestyrelsen består af mænd fra alle landbrugsgrene, hvad den heldigvis også gør nu til dags.

I det hele taget synes jeg, at der er sket en stor udvikling på slagteriet gennem de år, der er gået, og jeg tror, at det udmærket kan betragtes som en værdig repræsentant for andelsbevægelsen.

Tilsidst vil jeg gerne benytte lejligheden til at takke mine kolleger for et godt samarbejde og ønske på stadig god fremgang for Silkeborg Andelssvineslagteri.

Edvard Mortensen, Kejlstrup, Hampen.

LIDT CAUSERI OM TIDEN OG ANDELSFOLKET

Min far, Rasmus Laursen, Rustrup, var en af de første andelsmænd her på egnen. Påvirket af højskolens idéer og livssyn og af det spirende politiske demokrati i bondestanden var disse første andelsmænd besjælet af en voldsom lyst og trang til at forbedre den verden, de levede i, både økonomisk og kulturelt.

Det skulle ske ved fællesvirke og frivilligt samarbejde om tiltrængte opgaver. Det første blev kreditforeningerne og de små sparekasser i landsognene. Det næste blev andelsmejerierne og brugsforeningerne. Når det ikke blev fællesmejerier, sammenslutninger af interesserede smør- og osteproducenter i lukkede selskaber, men andelsmejerier, der stod åbne for enhver landmand, som fik lyst til at være med, så skyldtes dette sikkert, at det var de samme andelsidealister, der stiftede både mejerierne og brugsforeningerne. Brugsforeningernes ledende mænd i 80'erne var, set gennem nutidsbriller, næsten naivt blåøjede idealister, og det var forunderligt, at det gik godt. Der sad de store, rige købmænd med deres velassorterede, dygtigt ledede handelshuse og købte bøndernes korn, smør, ost, æg, uld og skind, og solgte dem igen alle varer, som de havde brug for i livet og ikke selv kunne lave. Priserne både ved køb og salg fastsatte købmændene selv suverænt — og blev iøjnefaldende rige.

Og så begyndte landbefolkningen selv at handle i deres primitive brugsforeninger — uden ønskelig varekundskab og uden kendskab til regnskabsvæsen.

En rig — og derfor højt anset — købmandsfrue sagde, at disse ledende »andelsfanatikere« burde hænges! Brugsforeningerne ville snart gå fallit, og medlemmerne var solidariske, så de ville tabe

alt, hvad de ejede. Men spådommen slog fejl. Det blev alle de store handelshuse, der gik nedenom og hjem, ligesom molboen på havet. Skylden var i nogen grad købmændenes egen. De kunne ikke lade være med at favorisere de store kunder både med priser og service. I brugsforeningernes butikker var alle lige og lige gode. Desuden var brugsen deres egen forretning. Nu, 60 år efter, er alle vore andelsvirksomheder flottere at se. Fremgangen har været stor. Men med medlemmernes trofasthed, følelsen af, at det er deres egen virksomhed, har der været tilbagegang. Hvor tåbeligt det end lyder, har man hørt, at der har været medlemmer af Silkeborg Andelsslagteri, der har leveret svin til andre slagterier uden om deres egen forretning og virksomhed. Det havde pionererne sikkert aldrig kunnet tænke sig muligheden af. Andelsforeningerne blev ikke bygget op på regnskabsmæssige kontrolforanstaltninger, men på medmenneskelig tillid. En ærlig og anset mand bør man altid vise fuld tillid, sagde de gamle. Nu hører man sommetider anført som undskyldning for en kassebedrøver, at revisionen var for ringe. — Det er en meget dårlig undskyldning.

Som dreng var jeg engang med min far til et møde, hvor man ville oprette en brugsforening. Jeg husker, han sagde: Tag til uddeler en mand, der er kendt for sin ærlighed. Regnskab og varekundskab kan læres. Men ærlighed kan ikke læres, det er noget, man er født med. I de 999 af 1000 tilfælde viste det sig at være en god og tilstrækkelig leveregel. Andelsforeningerne ikke alene viste sig at være levedygtige, de bredte sig og skød blomster og bugnende ranker over mange felter helt til den første verdenskrig, der ligesom lavede menneskene om og gjorde dem ringere. Ringere som uselviske, idealistiske andelsmænd, men måske nok dygtigere og stadigt mere fagligt vidende som producenter og landbrugere.

Efter mejerierne og brugsforeningerne kom andelsfoderstofforeningen, hvor det kneb så hårdt med at skaffe tilstrækkelig begyndelseskapital, så det først valgte repræsentantskab af de blåøjede idealister, selv kautionerede for mere, end de ejede. Men

også det gik godt! Derefter andelsgødningsforeningen og Dansk Andels Ægeksport.

Flere år før havde dog *P. Bojsen* ført Horsens Andelsslagteri ud i livet og vist, at det også kunne arbejde til medlemmernes tilfredshed. Horsens havde sine fangarme ude helt til Bryrupbanens endestation i Bryrup. Men hvorfor skulle vi ikke også have et andelsslagteri i Silkeborg? Der var ganske vist i forvejen Koopmanns slagteri som jeg ikke husker at have hørt andet end godt om. Men det var tildels engelsk kapital og formodentlig ikke oprettet for at varetage danske landmænds interesser, og der var Hernings også private slagteri, hvortil mange landmænd her fra egnen sendte deres slagterigrise. Måske de to slagterier konkurrerede, hvorved trangen til et andelsslagteri blev mindre. I hvert fald talte man om et andelsslagteri i flere år, før beslutning om oprettelsen blev en realitet, og det var naturligvis de samme Tordenskjolds soldater, som man kendte igen fra de andre andelsselskaber, der gik i spidsen. Her i Them sogn var det bl. a. Jens M. Andersen, Knudlund, P. Skorstengaard, Bordinglund, og Rasmus Laursen, der agiterede for oprettelsen ved møder, ved at gå fra dør til dør og tegne antal årsleverancer, og som beså andre slagterier for at danne sig et skøn over opgaven. Men den drivende kraft ved oprettelsen var utvivlsomt *A. C. Jensen,* Mollerup, som blev så kendt af alle som slagteriformand, at hans kendingsnavn blev forkortet til kun at være A.C. Ordene Jensen og Mollerup var helt overflødige på hele Silkeborgegnen.

Laur. Laursen, Rustrup

Så kom da Silkeborg Andelsslagteri til verden. Og hvor meget det har gavnet landmændene, egnen og byen, skal jeg ikke forsøge

at regne ud, fordi ingen ved, hvorledes priserne havde været, hvis der ingen andelsslagterier havde været til at konkurrere med de private slagterier og modvirke dannelsen af ringe og truster, der kunne diktere priserne. Der blev bygget for smaat og for simpelt til at begynde med, siges der. Vist så. Hvorfor byggede du da ikke noget større og bedre, far? siger børnene mange steder. Men det kneb såmænd hårdt nok at skaffe de nødvendige penge, dengang som nu, for private som for foreninger. Det gik jo da, og til de fleste tider er det gået godt og fornøjeligt, når man nu tænker tilbage.

Selv begyndte jeg at levere svin i 1914, men ak, så kom krigen. I 4—5 år skulle kornet, man avlede, delvis afleveres til staten. Heste og køer skulle have resten for at overleve, og der blev næsten ingen slagterigrise at levere. Et svineslagteri uden svin, det er ikke så godt! Slagteriarbejderne lavede noget, der kaldtes »kartoffelsmør«, som solgtes til at smøre på boller lavet af bygmel. A. C. sagde, at det var sundt. Man kunne blive slank af den kost.

Men efter krigen steg svinebestanden år for år, næsten hver uge kørte man svin til slagteriet, og bønderne holdt med køretøjerne i lange køer — ligesom bilerne nu ved Storebælt — og efter aflæsningen skulle man ind på kontoret for at få forskud på afregningen. Vi blev allesammen ligesom i familie med bogholderske fru Jørgensen; i mange år var hun slagteriets sjæl og hovedhjørnesten. Den, der måtte give både penge og oplysninger, tage mod kritikken og indkassere rosen og takken, mest af det første. — Altid velvilligt, altid med et smil. Minderne fra slagteriet bliver levende, når man skriver om dem. Mange direktørcigarer har jeg nydt under diskussion om slagteriproblemer i direktørkontoret i Bojsens tid, i Kastofts tid, i Holms tid og i Hauschildts tid. Engang indbød jeg A. C. og Bojsen hjem til mig på en jagttur. De skulle forsøge at skyde et rådyr, men på posten blev tiden den energiske A. C. for lang. Han gav sig til at gå frem og tilbage, mens han sang højt. Og det er meget vanskeligt at drive et rådyr hen i nærheden af en syngende jæger for at lade sig skyde. Som leder af en generalforsamling var A. C. derimod

enestående dygtig til at skille det væsentlige fra det uvæsentlige med stor myndighed. Alt gik uden vrøvl og ballade i hans tid. I Kr. Rasmussen, Riisgårds, formandstid blev generalforsamlingerne nogle år under påvirkning af L. S.-bevægelsen til meget livlige politiske møder. L. S.s kongstanke var at få slagterier og mejerier lavet om til fagforeninger. Selv gik jeg altid til disse generalforsamlinger med det løfte til mig selv, ikke at ville sige et ord — men når L. S.-folkene kørte frem med betegnelsen »bengnavere« om alle andels-tillidsmænd, der måske var, eller havde været, lønnet med blot 100 kroner årligt, glemte jeg løftet og var et øjeblik efter inde i en forrygende diskussion om snart sagt alt mellem himmel og jord. Nogen større skade skete der vel ikke derved, og varigt personligt uvenskab blev der aldrig ud af det. Måske er de alt for stille og kedelige generalforsamlinger i andelsforeningerne, hvor næsten ingen medlemmer møder frem, i virkeligheden en langt alvorligere trusel for andelsforeningernes liv og virksomhed.

Nu er der forløbet 50 år, og slagteriet er i bedre stand, end det nogen sinde før har været, med hypermoderne lokaler og glimrende maskinudstyr og med en energisk og dygtig ledelse og en solid arbejderstab.

Der er ingen grund til at ængstes for slagteriets fremtid, hvis medlemmerne føler sig som andelsmænd og fortsat vil støtte slagteriet af al deres evne.

Laurs Laursen.

SMA GLIMT UDEFRA ...

Men Bojsen var flink.

Gårdejer *Carl Sørensen,* Nisset, har været med fra først af. Han bestyrede i nogle år gården for sin mor og overtog den selv i 1917.

Når han nu tænker tilbage på de svundne år, standser han uvilkårligt før den første verdenskrig; det var, siger han, ubetinget den bedste periode, men krigen kom og vendte op og ned på næsten alting, og så måtte vi alligevel være glade for, at vi slap fri dengang, så vi dog kunne passe vort eget, omend kun til en vis grad.

Det var næsten værst at vænne sig til omvæltningerne lige straks, da krigen kom. Vi kørte jo selv vore grise til slagteriet, men vi anede ikke, om vi kunne komme af med dem. Vi holdt i mange timer og ventede, så det blev en lang hale helt hen til Viborgbroen, men Bojsen var flink, han kom ud og snakkede med os, og det klarede jo efterhånden....

Naturligvis er mangt og meget gået op og ned sidenhen, — slemt var det i trediverne, men vanskeligst er det vel nok for de unge, der kommer til ejendom i dag, ofte med stor gæld. Vi andre skulle jo nok kunne klare os. Nok er skatterne store, men vi har da også fået noget for vore sager.

Naturligvis er det galt, når der bliver overproduktion, men hvem laver den? —

Vi her leverer vel 70—80 svin om året, og gården er på 40 tdr. land. Der skulle vel ikke være meget at sige til det, når vi nøjes med at fodre den afgrøde op, som gården kan producere. Det er den metode, vi har brugt som andelshavere i slagteri og mejeri og den slags.

Erindringer fra dengang.

En af slagteriets veteraner, *Laur. Pedersen Jensen,* Flensted, fortæller om gamle dage:

Vi bor i et grænseområde, her hvor Hammel, Skanderborg og Silkeborg Andelsslagterier støder sammen. Før der blev andelsslagteri i Silkeborg, solgte vi vore svin til privat opkøber; når vi kom med til Silkeborg, skyldes det Jens Laursen, Petersminde, der gjorde et stort arbejde for slagteriet her på egnen.

Vi kørte selv vore grise de 17 km til Silkeborg — en lang vej — jo, men dengang havde vi tid til det, og Karen tog som regel med, enten det var vinter eller sommer. —

Karen: »Ja, de æ grow og tænk sæ, som tiden går, a tøwes it de æ ret læng siden, Dorthea Iversen (fru Jørgensen) og mæ vi var unge piger sammen i Voel.«

— En kold tur, fortsætter Laurs, — nej det tog kun to timer hver vej, og vi håed en god fodpose. Varmen om sommeren kunne være værre, men det var i grunden hyggelige udflugter; — særlige oplevelser — ja, jeg husker en augustdag i 1914, efter at krigen var brudt ud, jeg havde, foruden vore grise, en vogn bundet bag efter vor egen med grise for naboerne. Jeg var meget tidligt på farten og nåede Silkeborg og fik læsset af — så blev al modtagelse af svin standset, og da var slagteriets gård fuld af vogne, ja de holdt endda helt over til Alderslyst, og de måtte køre hjem igen med grisene.

Var med fra første dag.

Den 75-årige *Chr. Møller,* Gjern, sidder i lænestolen med den 3-årige bedstefarspige på skødet og fortæller livligt:

— Jeg begyndte som slagteriarbejder på Silkeborg Andelsslagteri den 17. januar 1908, slagteriets åbningsdag; vi slagtede den dag 22 grise, mit første arbejde var at støde hår af, senere blev jeg saltemester og kusk.

Men vi var dengang ikke flere arbejdere, end at vi hjalp hinanden med de forskellige arbejder, og direktør Møller stod selv og vejede de slagtede grise.

Slagtedagene var mandag, torsdag og lørdag, og bønderne kom selv kørende med grise; om lørdagen var konen som regel med for at gøre indkøb.

Arbejdstiden var fra kl. 6 morgen til kl. 6 aften, med en halv times frokost og halvanden times middag. Der var dengang ikke noget, der hed gratis arbejdstøj og træskostøvler. Ugelønnen var 18 kr. eller 30 øre i timen. Når huslejen var betalt, havde vi 12 kr. 50 øre at leve for. Senere, efter at vi på opfordring fra Koopmanns arbejdere var kommet i fagforeningen, steg ugelønnen til 21 kroner.

Slagtemester Julius Larsen var en flink og retfærdig mand, men forlangte tempo og var ikke nådig, hvis en havde det uheld at være lidt forsinket om morgenen.

Vi boede i Alderslyst, og om vinteren ville jeg gerne skyde genvej over den islagte sø, men konen kunne ikke lide det, og efter at to arbejdere var faldet igennem og druknet, kunne jeg heller ikke lide det mere.

Jeg var godt tilfreds med arbejdet og forholdene på slagteriet, men efter 4 års forløb måtte jeg på grund af en gigtlidelse søge andet arbejde.

Da A. C. havde talt.

Den 80-årige *Peter Strunge Nielsen,* Mollerup:

»Der var ingen her i Linå kommune, der modarbejdede oprettelse af et andelslagteri i Silkeborg, for A. C. havde så stor autoritet og tillid, at man troede på ham. Jeg husker tydeligt den første generalforsamling. Efter at slagteriet var bygget, og overslaget var overskredet ikke så lidt, var der flere, der havde tænkt sig at give A. C. en ordentlig omgang, men da de havde hørt hans beretning, blev der slet ingen kritik.«

... OG INDEFRA!

90 procent af mine minder er gode.

En af dem, der har tjent længst på Silkeborg Andels-svineslagteri, er fhv. slagteriarbejder *Ernst Boock*. Under en lille passiar i hans hyggelige hjem på Enghavevej betoner han, at han gerne havde villet blive på slagteriet til 50 års jubilæet, men det forbød sig selv, idet bentøjet ikke tillod ham at fortsætte. Han tog sin afsked den 1. maj i år efter 31 års arbejde i slagteriets tjeneste.

— Og hvordan var så den tjeneste, når De nu ser tilbage på den?

— Jeg kan faktisk udtrykke det ganske kort ved at sige, at 90 pct. af mine minder fra den tid er gode. Jeg har arbejdet under tre direktører og seks mestre og som tillidsmand i en årrække haft nær kontakt med ledelsen, og selv om der kunne opstå lidt knas nu og da, kan det ikke siges at have efterladt noget ubehageligt.

— Var De udlært som slagter, da De kom?

— Nej, det var slet ikke nødvendigt. Jeg havde været skytte på en større gård på Horsensegnen og kom til Silkeborg i 1918 uden at have noget bestemt at komme her efter; jeg tog arbejde ved hvad som helst, har f. eks. været med til at chaussébrolægge Vestergade, har arbejdet ved anlægget af Kjellerupbanen og været beskæftiget på Silkeborg Bryghus. Så fik jeg tilbudt arbejde på Andelsslagteriet, og der blev jeg altså resten af min tid, og jeg kan godt sige: min bedste tid. Man betroede mig hvervet som modtager, dvs. at alt, hvad der indleveredes, skulle noteres og rubriceres af mig, som så havde ansvar for, at der blev afgivet rigtige notater til kontoret. Men derudover var der meget andet at gøre; i den første tid var arbejdet jo ikke specialiseret og da slet ikke mekaniseret som nu.

— Men der har nu og da været nogen bølgegang i leverancerne?

— Ja, De tænker vel særlig på situationen først i trediverne. Det gik jo over alle grænser. Vi modtog således i en enkelt uge 2180 svin, og det i en tid, hvor alt gik ved håndkraft, alting skulle løftes; nu har man jo det hele mekaniseret. Men var leverancerne store i trediverne, blev de rigtignok tilsvarende små i krigsårene. Da var det nær gået helt i stå. Jeg husker, at vi i en enkelt uge kun modtog syv svin. Dem var vi to mand om, og det kunne vi jo nok klare.

Heldigvis gik det da op af bølgedalen igen, og nu står tilmed et i alle henseender fuldt moderne slagteri, som der er grund til for os alle at glæde os over, men det kan naturligvis ikke undgå at volde bekymring, at afsætningsforholdene nu igen langtfra er gunstige; heller ikke vi, der har haft vor gang og vor eksistens her, kan være ligegyldige over for dette forhold. Der faldt engang en temmelig flot bemærkning om, at det jo ikke kom os ved, hvordan det gik de andre, — vi fik jo vor løn. Overfor denne tankegang måtte jeg gøre opmærksom på denne vigtige ting, at slipper arbejdet op, bliver der heller ingenting til os. Man må ikke glemme, at der er en vis sammenhæng i det hele.

Jeg har altid været glad for de vilkår, der er blevet mig til del, både i det daglige og ved særlige lejligheder, og mit ønske nu ved slagteriets 50 års jubilæum vil være, at de næste 50 må forme sig tåleligt for alle deri interesserede parter.

Har levet under fire konger og fire direktører.

Den, der har siddet længst på Andelsslagteriets kontor og derfor vel også har oplevet mest, er uden konkurrence kassereren, fru *Jørgensen.* Fruen har, som hun med et smil bemærker, levet under fire konger og fire direktører, og nu er det snart 42 år siden, hun rykkede ind under slagteriets tag.

— Jeg vidste vel knapt nok, hvad jeg gik ind til, fortsætter fruen; jeg begyndte en mandag, og man siger jo, at der er uheld ved at komme i plads en mandag, men jeg har jo da altså været her i nogen tid.

— Og har vel også haft det nogenlunde under de fire?

— Jeg har slet ingen grund til klage, men det rummede naturligvis altid nogen spænding, når der kom en ny: hvordan han var, og sådan; men jeg synes da, de har været vældig flinke.

— Når De nu ser tilbage, hvad synes De så er det mest spændende?

— Lad mig sige det, som det er: Jeg har altid mægtig godt kunnet lide landboerne, måske hænger det sammen med, at jeg selv stammer fra landet. Det var så fornøjeligt i den første tid, da andelshaverne selv kom ind på kontoret, når de havde leveret deres grise, for at få forskud. Det var ligefrem skik dengang at få forskud, måske ikke altid fordi de havde brug for pengene, det var nærmest en sædvane; når den ene fik, kunne den anden også tilkomme det. Det var interessant sådan at komme til at kende dem næsten allesammen; vi fik at vide, hvordan de havde det hjemme, én skulle have barn i kirke, en anden konfirmation, og sådanne små glimt fra dagliglivet satte lidt kulør på tilværelsen også for os på kontoret; jeg kunne vældig godt lide sådan at snakke med folk og komme til at kende dem. Nu er det jo nærmest en saga. Nu kommer folk ikke selv med svinene, nu er det overladt til vognmændene, og nu bliver pengene sendt, pr. post eller ind på konto i banken, eller hvordan de forskellige nu ønsker det. Men når jeg nu sådan sidder og tænker mig om, synes jeg, det er morsomt, at det i mange tilfælde er 3. generation, der har leveret svin i den periode, jeg har været her; der kommer nye mænd, men slægtsnavnene er de samme.

— De har jo også oplevet bølgegangen i svineleverancerne.

— Ja, jeg husker jo bl. a., hvor småt det blev navnlig under den første verdenskrig, og hvor overvældende det formede sig først i trediverne, og i denne forbindelse svinekortperioden. Som der dog handledes med disse kort. Denne form for handel er ikke noget, man længes efter at opleve igen, og forhåbentlig bliver det heller ikke aktuelt. Nå, man skal jo ikke hænge sig i ting, man ingen indflydelse har på, lad os blot holde os til det mere nærværende, og jeg vil gerne sige nu ved slagteriets jubilæum, at nok har jeg haft meget at gøre, men jeg har heldigvis et godt helbred og altid

haft flinke medarbejdere, og fra ledelsens side påskønnedes mit arbejde, sidst og helt stort ved mit 40 års jubilæum. Det glemmer jeg ikke, og det er m i t ønske nu foran slagteriets festdag, at det fortsat må kunne opfylde sit formål til gavn for de mange bedrifter ude omkring i vort opland.

Som tiden ændres, således også spisevanerne.

Bogholder *N. K. Haarup* hører til Silkeborg Andelsslagteris faste stok, han er silkeborgenser af oprindelse, søn af daværende kommunelærer Haarup. Han kom til Andelsslagteriet i 1923 og har altså gjort det meste af »felttoget« med. Følgelig kan han nu ved slagteriets 50 års fødselsdag ikke undgå at skue tilbage og i denne forbindelse fortælle lidt om, hvad han har oplevet gennem de mange år.

Det kan ikke nægtes, siger han, at der er foregået en vældig udvikling i denne periode. I den første tid gik det hele som efter en snor. Leverandørerne kom med deres grise, der blev slagtet og saltet og derefter afsendt til England. Andet og mere var der egentlig ikke. Men det var jo altid spændende at se, hvordan grisene var blevet klassificeret. Om lørdagen kom mange leverandører for at få deres afregning — de holdt ved kontordøren og holdt tømmerne i hånden, mens de gik indenfor; det kan endnu ses i muren, hvordan tømmerne har slidt en fordybning, mens hestene utålmodigt ventede på kusken. Nu er dette med hestekøretøj jo nærmest en saga, motoriseringen har afløst hestene og er iøvrigt taget i brug på alle måder også inden for slagteriets egne rammer.

— Og nu er det ikke svin alene, slagteriet beskæftiger sig med.

— Nej, slagteriets virksomhed er jo nu mangestrenget. Der er både kreaturslagteri, pølsemageri og meget andet. Det gælder jo om at kunne tilfredsstille enhver kundekreds. Som tiden ændres, således også spisevanerne. Tænk blot på en ting som det, man i gamle dage nærmest ringeagtende kaldte affaldet, altså de indre organer, det blev ofte solgt for spotpris. I vore dage er de faktisk kommet til ære og værdighed! Visse dele er tilmed stærkt efter-

spurgte i udlandet. Lad mig blot nævne en enkelt ting: fedekalvelever betragtes på førende restaurationer i Paris som en fornem og lækker spise, hvad den jo også er. Denne vare betales herhjemme med 8—9 kr. kiloet, men kommer med told og andre omkostninger op på 25 kr. pr. kilo i Frankrig og rangerer altså i luksusklassen. Dette er kun et enkelt eksempel på, hvad det betyder at finde de rigtige markeder for de rigtige varer. Det kommer ikke af sig selv; der må ofte ledes med lygte for at finde dem frem, og det er bl. a. ud fra dette, at jeg kalder virksomheden mangestrenget, og det er en selvfølge, at den, der har haft lejlighed til at følge alt dette gennem mange år, føler glæde over fremdeles at kunne være med i arbejdet.

LIDT STATISTIK

Aar	Svin modt.	Omsætning	Gennemsnitspris pr. kg (øre)	Efterbet. pr. kg	Drifts-omkost.
1908	12488	697.591,05	82,76	7,0	3,69
1909	11649	821.671,02	99,04	8,5	4,33
1910	13197	1.039.202,62	107,06	7,1	4,04
1911	19227	1.299.603,94	92,04	3,0	3,17
1912	19853	1.473.075,76	104,18	5,7	3,21
1913	19014	1.595.683,58	114,72	5,0	3,57
1914	24539	1.934.499,90	112,29	6,5	3,19
1915	23222	2.587.070,58	156,37	11,0	3,70
1616	22965	3.176.246,02	193,37	18,5	3,73
1917	27942	3.529.428,30	183,69	10,0	6,69
1918	4025	753.203,87	260,39	25,0	9,02
1919	6309	1.667.501,57	319,25	20,0	7,11
1920	13248	4.183.082,65	386,31	25,0	13,25
1921	22096	5.771.276,11	308,34	15,0	8,60
1922	28236	4.893.589,27	243,86	11,0	7,54
1923	43350	6.578.850,07	221,65	10,0	5,74
1924	46637	7.286.874,83	231,35	10,0	5,92
1925	40706	6.633.927,88	233,68	6,0	6,48
1926	37925	4.790.849,54	181,62	3,0	5,69
1927	54928	5.312,228,17	140,41	6,0	4,52
1928	59831	6.077.243,87	145,92	8,5	4,38
1929	52636	6.204,987,62	169,50	9,0	4,42
1930	61885	5.711.274,49	130,82	5,0	4,39
1931	66157	4.100,860,02	87,30	5,5	4,05
1932	60908	3.544,368,19	81,10	6,25	4,04
1933	54277	4.691,100,16	129,35	8,0	4,46
1934	42821	4.699.159,78	155,02	4,5	5,00
1935	40328	4.623.051,69	160,60	3,5	5,08
1936	41324	4.672,713,03	169,61	3,5	4,98
1937	41043	4.944.030,73	170,70	3,5	5,23
1938	39257	5.139.836,06	176,24	4,5	5,64
1939	42107	5.477.861,14	178,39	6,5	5,39

1940	36697	5.388.459,79	195,97	4,5	7,81
1941	16486	2.702.802,70	238,61	2,0	10,01
1942	5998	1.128.151,90	256,80	0	18,06
1943	13206	6.286.598,21	301,30	14	9,14
1944	20739	8.617.077,92	312,65	20	7,19
1945	14909	6.918.612,40	302,60	18	11,65
1946	18178	7.857.129,00	293,47	22	11,74
1947	19710	9.674.532,94	356,89	30	12,88
1948	14894	8.469.457,62	426,28	25	19,16
1949	28404	13.922.960.32	431,02	23	11,59
1950	43106	17.836.545,29	409,30	17	10,20
1951	51171	23.458.715,32	443,26	17	12,34
1952	48898	24.287.375,59	470,95	18	14,07
1953	63855	26.600.575,31	436,29	22	11,60
1954	69071	27.429.378,53	421,23	20	12,71
1955	72154	28.414.528,42	445,91	19	13,78
1956	61018	26.505.380,78	467,50	20	17,31

FORTEGNELSE OVER SLAGTERIETS BESTYRELSE IGENNEM 50 ÅR

A. C. Jensen, Mollerup, formand	1906–1925
Rs. Laursen, Rustrup	1906–1926
Chr. Christensen, Sejling	1906–1926
J. M. Andersen, Knudlund	1906–1933
P. Nørskov Jensen, Mausing	1906–1927
M. Andersen, Sinding	1906–1917
J. J. Hessellund, Charlottenlund	1906–1909
J. Laursen Jensen, Flensted	1908–1938
Th. Hansen, Skannerup	1908–1924
Jens Vinderslev, Kragelund	1909–1911
S. Daniel Sørensen, Grønbæk	1911–1923
Kr. Kristensen, Rønsholm, Bording	1915–1933
B. Bertelsen, Raunsborg, Kjellerup	1919–1940
Chr. Rasmussen, Riisgård, Grønbæk	1923–1925
Samme, formand	1925–1950
Søren Nielsen, Ellerup, Gern	1923–1929
P. Resdal, Resdal	1926–1929
Samme	1933–1946
H. E. Jakobsen, Kjellerup	1926–1929
I. C. Petersen, Mollerup	1926–1929
Jens Mølgaard, Pederstrup	1927–1933
Laust Kristoffersen, Revl	1929–1932
Samme	1935–1938
Rs. Rasmussen, Ry	1929–1932
Samme	1935–1938
Johs. Nielsen, Lemming	1929–1938

Ant. Fisker, Frederiksdal	1930—1936
A. Thomsen, Hauge	1932—1935
Samme	1938—1944
J. Jensen, Asklev	1932—1935
N. Ingv. Nielsen, Julianehede, Bording	1933—1939
And. Rasmussen, Stenhule, Svejbæk	1933—1936
N. Hedegaard Nielsen, Them	1936—1950
Samme, formand	1950—1956
Chr. Berg, Voel	1936—
P. C. Nielsen, Laven	1937—1940
Niels Elsborg, Kilsgård, Teglværksgd., Laven	1938—1943
N. C. Lassen, Lemming	1938—1956
Jens Zachariasen, Them	1938—1944
Anker Christensen, Borup	1939—1945
Rs. Paarup, Ungstrup	1940—1943
S. A. Sørensen, Granly, Mollerup	1943—1956
Samme, formand	1956—
Magnus Toft, Graaskov	1943—1952
Poul C. Poulsen, Rønkilde, Bording	1944—1950
Martin Brink, Vinderslev	1944—
Arne Busk-Laursen, Grauballegård	1945—
A. P. Andersen, Sinding	1946—
Edv. Mortensen, Kejlstrup	1950—1956
Hans Sørensen, Rustrup	1951—1955
Aage Andersen, Thorning	1952—
Gunnar Rasmussen, Salten	1955—
Arne Brændstrup, Nisset	1956—
Peder Jepsen, Christianshede	1956—
Ingv. Jensen, Flensted	1957—

DEN NUVÆRENDE BESTYRELSE

A. P. Andersen,
Sinding

Chr. Berg,
Voel

S. A. Sørensen,
Mollerup, formand

Aage Andersen,
Thorning

Peder Jepsen,
Christianshede

DEN NUVÆRENDE BESTYRELSE

Gunnar Rasmussen,
Salten

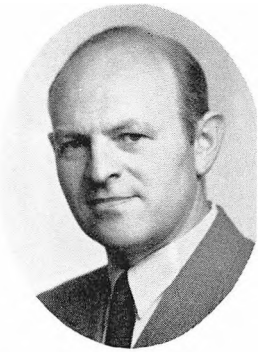

Arne Busk Laursen,
Grauballe

Martin Brink,
Vinderslev, næstformand

Arne Brendstrup,
Lemming

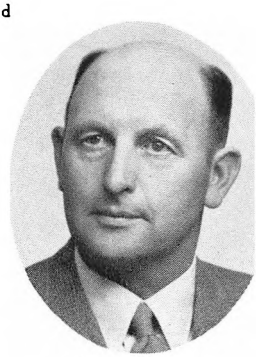

Ingvard Jensen,
Flensted

DET NUVÆRENDE REPRÆSENTANTSKAB

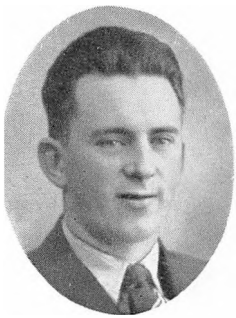

Holger Rasmussen,
Laven

Ejnar Thomsen,
Østerbording

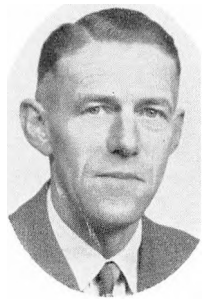

Alfred Hvam,
Funder

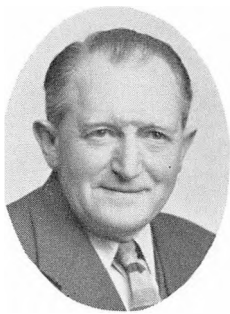

Jens Chr. Jensen,
Nørreskov

Mathias Pedersen,
Astrup

Fr. Bach,
Kjellerup

Mikael Jakobsen,
Flensted

Isak Christensen,
Laven

DET NUVÆRENDE REPRÆSENTANTSKAB

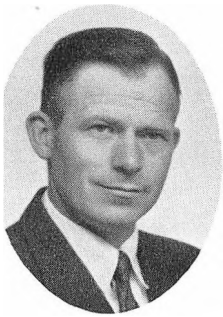

Henning Hansen,
Ebstrup

Peder Pedersen,
Resdal

Kr. Hvam,
Mausing

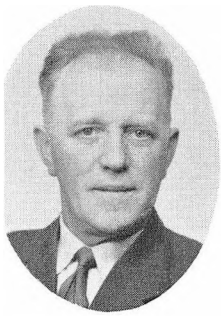

Poul Jensen,
Voel

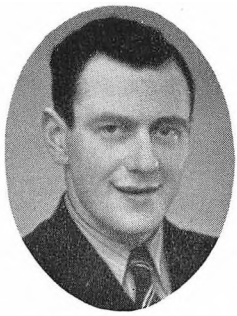

Jens M. Pedersen,
Bredlund

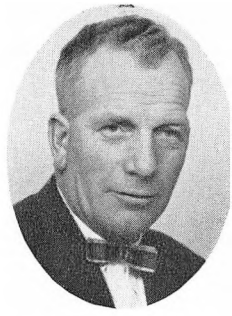

Holm Nielsen,
Julianehede

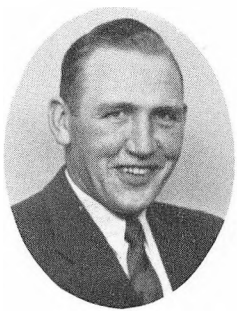

Kr. Kongensgaard,
Grønbæk

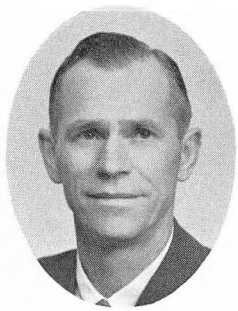

Jens Petersen,
Gjern

DET NUVÆRENDE REPRÆSENTANTSKAB

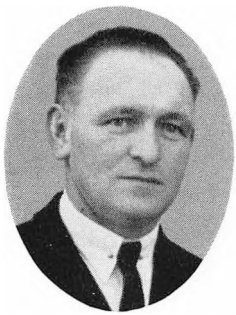

Chr. Thomsen,
Hampen

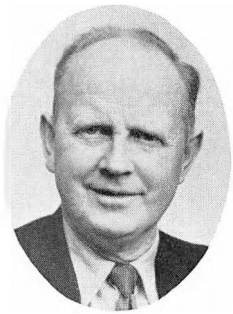

Marinus Mortensen,
Hesselskov

Johs. Lassen,
Lemming

Kr. Nielsen,
Kjellerup

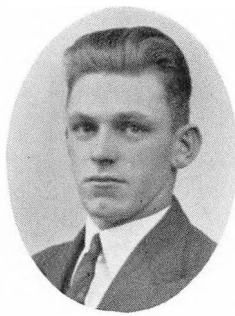

Ejlar Gedsø,
Glarbo

Jens Mikkelsen,
Sinding

Schested Knudsen,
Holmstol

Niels Schmidt,
Grauballe

Ejnar Jensen,
Addit

Troels Gedsø,
Them

Marinus Kristensen,
Kærsholm

N. Chr. Hansen,
Bording

REVISORER

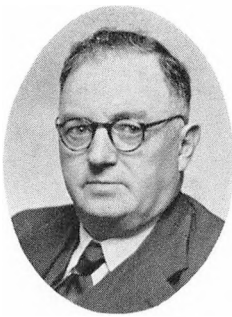

M. G. Mikkelsen,
statsaut. revisor, Viborg

Georg Mikkelsen,
Sinding

Jens Gedsø,
Rustrup

BUTIKSBESTYRERE

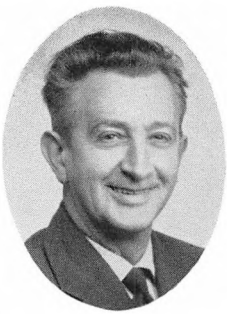

H. Toft,
Østergade

P. Roed,
Vestergade

Edv. Pedersen,
Frederiksberggade

DYRLÆGE OG OVERORDNEDE FUNKTIONÆRER

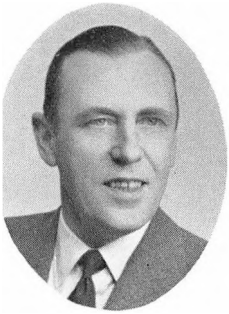

Overdyrlæge
Aage Sørensen

Kassererske
Fru Jørgensen

Bogholder
N. K. Haarup

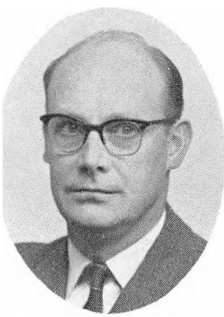

Forvalter
Hvid

Disponent
Børge Hald

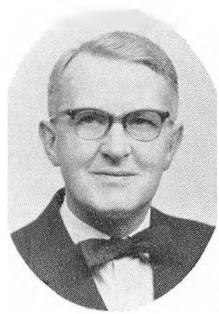

Maskinmester
Togo Jacobsen

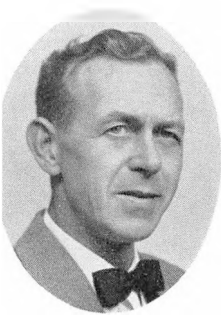

Pølsemester
C. Høg

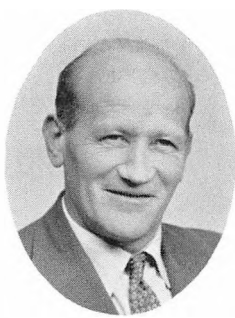

Slagtemester
Laur. Nielsen

Tarmmester
Peder Møller

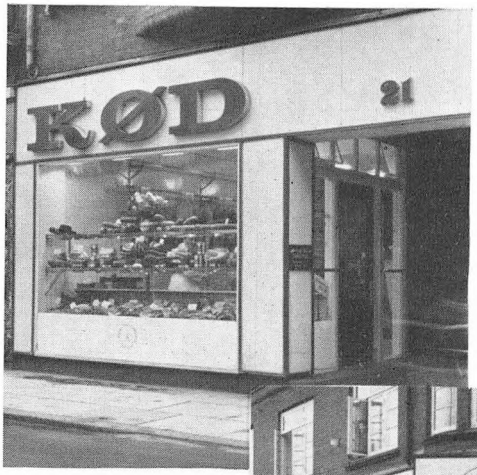

Udsalget
Vestergade 21

Udsalget
Østergade 28

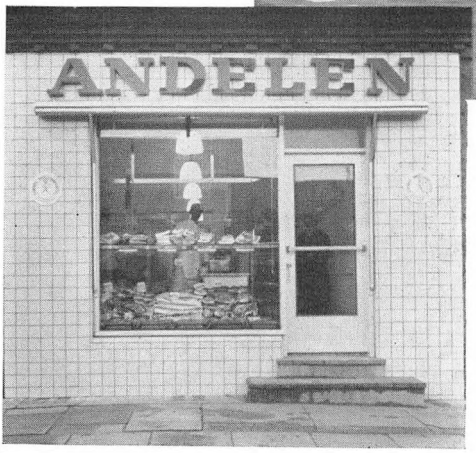

Udsalget
Frederiksberggade 11

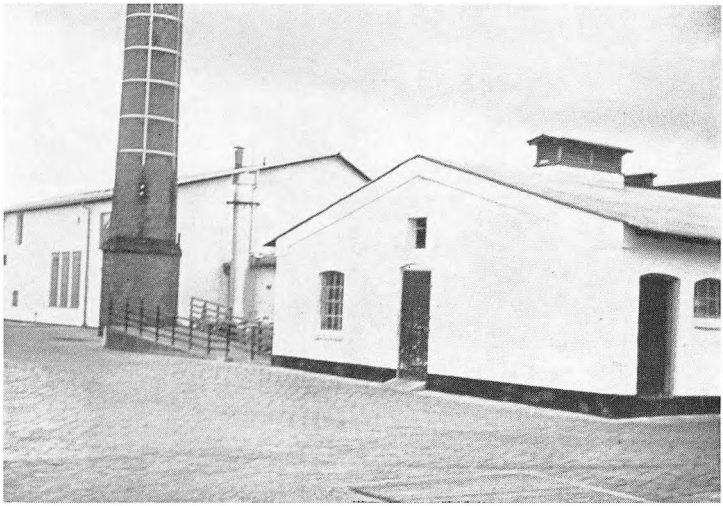

Slagteriets gård med aflæsningsrampe

Kreaturslagteriet

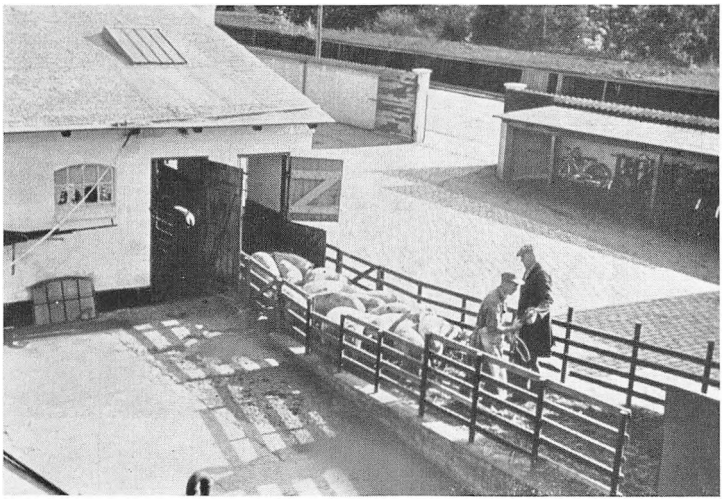

Svinene ankommer

Vognmand Vangsø ekspederes af fru Jørgensen

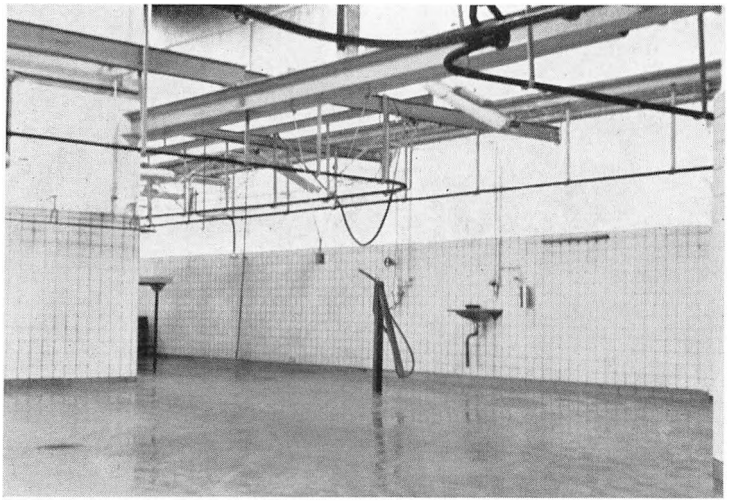

Slagtegang

Slagtegang

Tilskæreplads

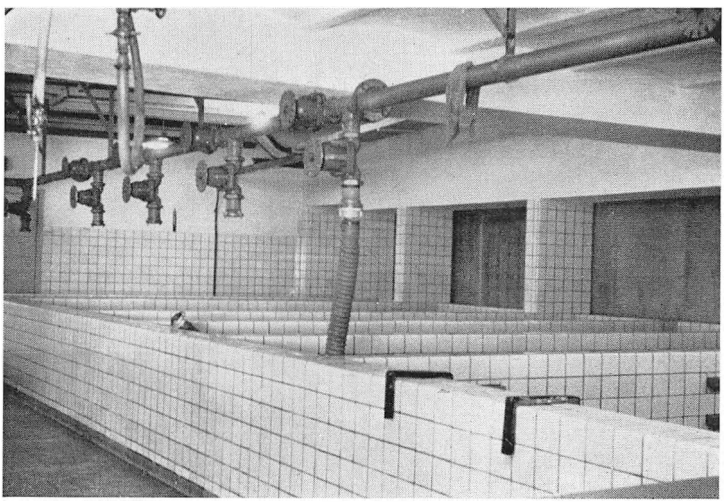

Saltekummer

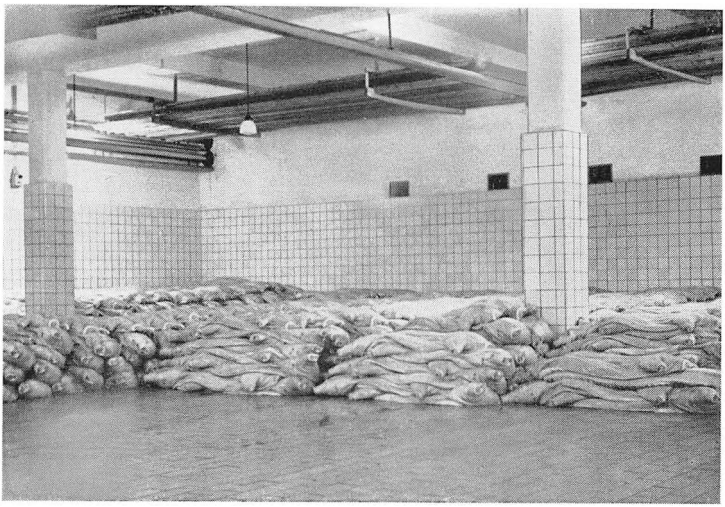

Drænerum

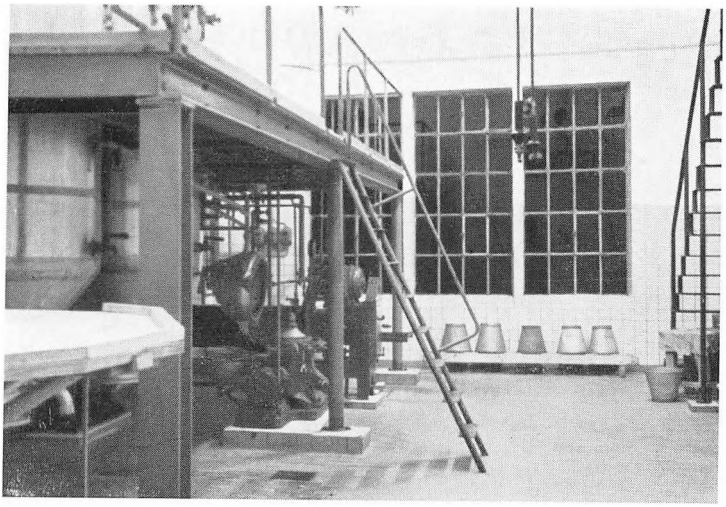

Fedtsmelteri

Fedtkølerum

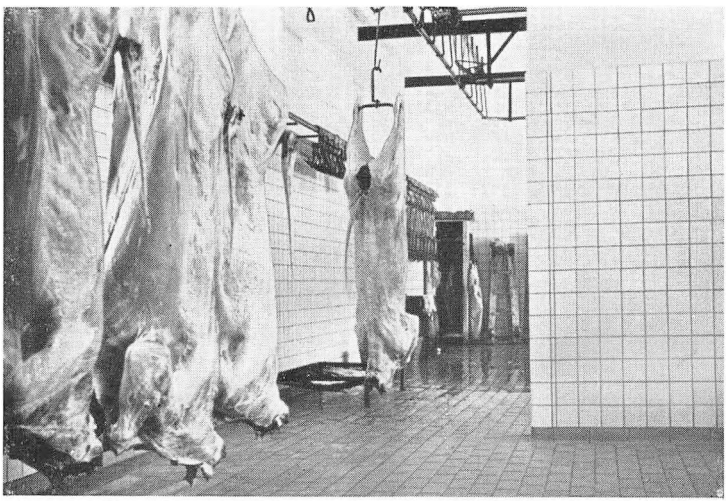

Kreaturslagteri

Pølsemageri

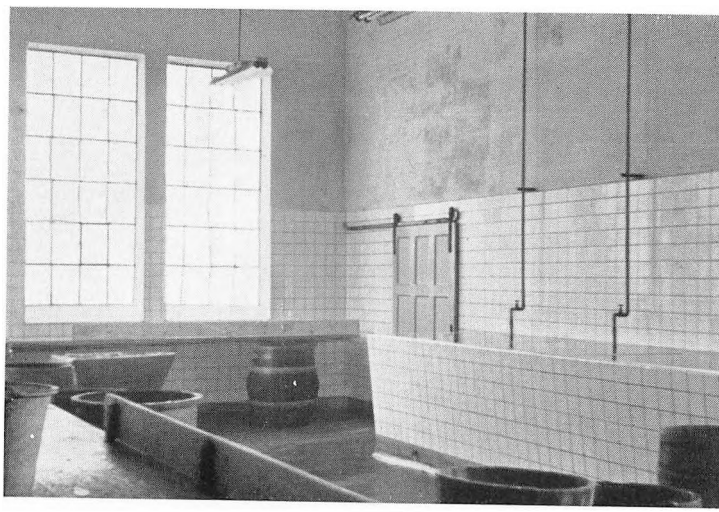

Tarmrenseri

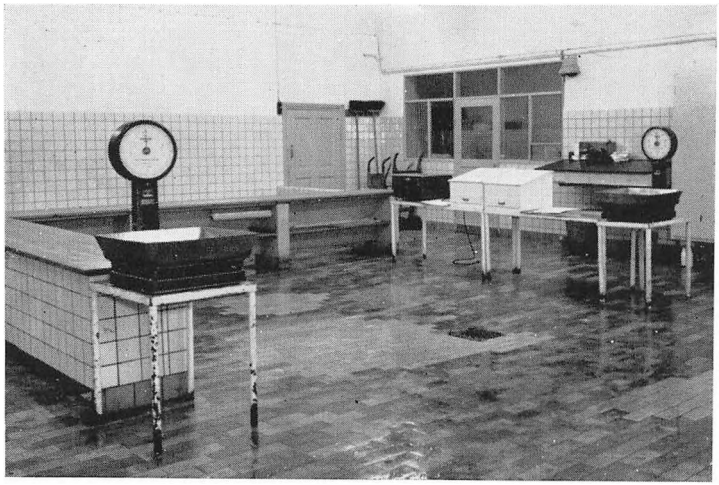

En gros-ekspedition

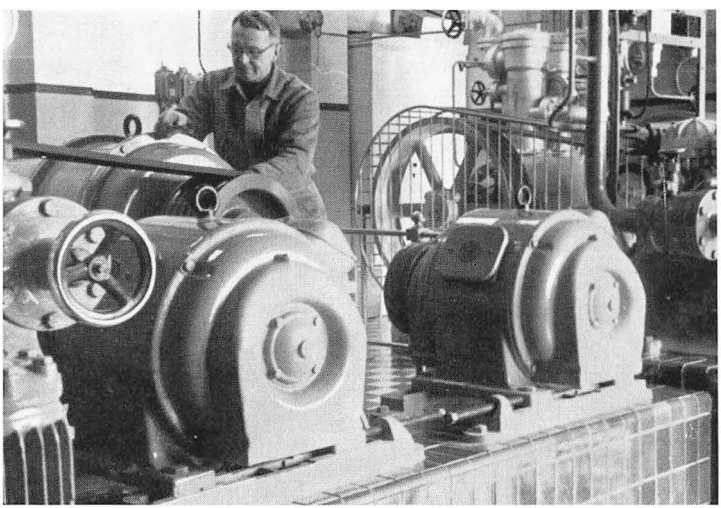

Maskinmesteren ved kølemaskinerne

EN EPISTEL OM SVIN OG SKOVE

I sine indledende betragtninger foran i dette skrift minder slagteriets formand om oldensvinene i længst henrundne tider, og det er forsåvidt et ganske interessant emne netop i de silkeborgensiske områder, hvor skovene dengang bredte sig til alle sider og som regel gav føde til tusinder af svin. Naar vi derfor nu dvæler ved svineopdræt og fodring, kan det nok interessere med et lille kapitel om svinehold i gamle dage, i lenstiden for ca. 300 år siden.

Den tids svin var noget helt andet end nutidens forfinede, forædlede og forlængede baconindivider — det var almindeligvis nogle krumryggede, langbenede væsener, men de havde som regel en i dag ofte påkaldt egenskab: De var mere kødfulde end de nulevende og ville på dette felt nærmest blive betragtet som 1. kl.s; men et rigtigt svin skulle i datiden helst være 2—3 år gammelt for at nå igennem til sit normale endeligt.

Da landets jorder blev matrikuleret i 1680'erne, ansattes der skovskyld i forhold til det antal svin, der kunne fødes på skovens olden. Den skov, der kunne føde 214 stkr. 2 år gamle svin, blev sat til en tønde skovskyld, men af denne skulle der kun svares skat i forhold til, hvad der svaredes af ager- og engskyld.

I tiden forud for denne faste ansættelse anvendtes en mere skønsmæssig metode, nemlig en bedømmelse af, til hvor mange svin skoven havde olden, dvs. bog og agern. Bedømmelsen foretoges hvert år i september, når skovbunden havde fået den frugt, bøg og eg havde båret. Gennem ridefoged eller anden befuldmægtiget blev der i hvert herred udpeget et nævn af pålidelige bønder, som i forening med ovennævnte ledere og i samråd med bønder ved de skove, som skulle takseres, synede det nedfaldne og derefter fastsatte svinetallet. Dette resultat blev der så senere

gjort rede for på herredstinget, hvor taksationsmændene bevidnede deres handling »med hellig ed og oprakt finger«.

En hvem som helst kunne naturligvis ikke komme og sætte sine svin »på græs« i Silkeborgskovene, der skulle både særlig tilladelse og en afgift til. Og desuden skulle svinene brændes med særligt mærke, så ejeren senere kunne finde sine egne dyr, samt ringes i trynen for at forhindre, at de rodede for stærkt op i skovbunden.

Det var faktisk en mægtig invasion, der foregik, når der sattes svin på olden. Edv. Egeberg fortæller i sit værk »Silkeborg Slot«, at det højeste kendte tal på svin i Silkeborgskovene et enkelt år er 10.343 i året 1616. Den almindeligst gængse afgift for at få svin i skoven var 12 skilling for voksne svin og 6 skilling for polte og grise. For anmeldte svin, der ikke mødte, måtte der betales bøde, og det hændte også, at svin var så små og magre, at de blev vist hjem igen.

Oldenåret var selvsagt ikke lige godt. Dels havde det betydning, om der var mest af bog eller agern, — bog var bedst til svineføde. Naturligvis kunne også vejret spille ind, ligesom kreaturerne, der også gik i skovene, kunne ødelægge en hel del.

Satte det ind med streng frost, blev det altid en alvorlig hæmsko. I et af lensregnskaberne hedder det, at der et enkelt år døde 230 svin i skovene i Vrads herred; det 24-mands syn over skoven erklærede, at olden på Kgl. Majst. skove det år blev meget fordærvet af frost og derfor rådnede, så en del af svinene døde i selve skoven, og de, der hjemkom i live, var meget ringere, end før de blev sat på olden, hvorfor bønderne i sådanne tilfælde ikke kunne tilkomme at betale oldengæld.

Naturligvis gik der flere svin tabt end dem, sygdom eller dårlig føde ødelagde. Svin kunne få nykker og stikke af fra de vante omgivelser, ud i det åbne land eller til andre skove og der finde andet selskab. Adskillige gange blev sådanne vagabonderende fyre efterlyst på herredstinget, og det har vel nok nu og da givet resultat, da svinene jo havde deres brændemærke på sig.

Men hvorfra kom nu alle disse tusinder af svin? Det er givet, at lenets egne bønder var hovedstammen blandt svineejerne. Som

regel havde hver gårdmand 5—6, og hver boelsmand og indsidder 2—3—4 svin på skoven, dog havde bønder, der boede lige op ad skovene, i almindelighed flest, men som nævnt var Silkeborg-skovene, der bredte sig langt til alle sider, et usædvanlig godt trækplaster, når det gjaldt svinefodring. Der kom svin så langvejs fra som Hjarnø, Hatting, Giveegnen, Århus, hvis borgere var særdeles interesserede i at få lidt oldenflæsk; endog helt oppe fra Mors kom der oldensvin.

Det var altså en vidtløftig historie. Lenets egne præster var naturligvis også med, og de som regel fattige degne holdt sig ejheller tilbage, i det hele taget var det en allemandsaffære. Landsbyens håndværkere, tjenestekarle, byhyrder, ja praktisk talt alle, var direkte interesserede i denne form for svinehold; om det så var adelstanden, var den med i laget, dog måtte den betale en højere takst i oldengæld end andre dødelige; — der var tidstypiske navne som Below, Juel, Skram, Rantzau, Bille. De måtte værs'go op med 20 sk. pr. svin.

Iøvrigt var der noget, der kaldtes frisvin, og herunder kom først og fremmest kongens og lensmandens, og det var i begge tilfælde en meget stor flok. Lensmand Hans Friis havde således 1661 200 svin gående på skoven. En Kragelund-præst fik brev på 12 frisvin, måske var det embedets tarvelighed, der gav anledning til denne nåde, måske også noget i forbindelse med det kgl. jagthus i Kragelund, der ofte havde kongebesøg. Mere påfaldende synes det at være, at den rige Claus Sehested til Spandet og Hvolgård, lensmand på Koldinghus, undes plads til 150 svin i Silkeborgs skove, men det hænger måske også sammen med kongelig nåde — velsagtens med henblik på majestætens jævnlige gæsteri på Koldinghus. Mere rimeligt synes det, at Randers hospital gennem en lang årrække havde fri olden til 100 svin i en af Silkeborgskovene. Denne begunstigelse gives i et kongeligt brev af 2. juli 1573.

Hele denne udstationering af svin var naturligvis ikke noget specielt for Silkeborgområdet, — datidens svinehold skulle jo have noget at leve af og trives på, men her har vi altså en slags doku-

mentation for, hvordan det gik til. Der må have været en omfattende invasion i skovene, særlig når det spurgtes, at taksationen viste gode ernæringsforhold; i sådanne år skæppede det jo også bravt i Kgl. Majest.s kasse.

Denne form for svinefodring, der holdt sig langt frem gennem årene, beroede, som vi har set, i afgørende grad på skovenes tilstand, men skovene som sådan havde det iøvrigt ikke særlig godt Der var faktisk ingen, der viste skånsel, og trods strenge forordninger blev skovene efterhånden stærkt forhuggede. Ikke mindst i perioder, hvor fjender huserede i landet, skete der store ødelæggelser.

Metoden med svin på olden ebbede efterhånden ud med jordernes udskiftning, hvor eksisterende skovarealer i mange tilfælde deltes mellem de udskiftende brug; man kunne jo ikke have svinene til at gå og lave hærværk i marklodderne. Og som tiden gik, ændredes jo selve svineproduktionen. De gamle former måtte også på dette felt vige for nyere og mere rationelle, hvortil glædeligvis kom dette, at forståelsen og betydningen af skovenes røgt og pleje vågnede. Forstvæsenet fik sin store opgave med at bøde på de forhuggede skove og skabe ny, en opgave, der er løst på forbilledlig måde, og nu er parolen ubetinget denne: Skov for sig — og svin for sig!